

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR SPRÅK OCH LITTERATURER

ÖVERSÄTTARPROGRAMMET

Från tidigt på morgonen till sent på natten
En undersökning av nederländskans tidsbestämmande
genitivfraser i översättning till svenska

Anja Allwood

Examensarbete för masternivå
VT 2013

Handledare: Mona Arfs
Examinator: Sigrid Dentler

Sammandrag

I nederländskan finns en speciell typ av tidsadverbial som består av nominalfraser i genitiv, oftast med en framförställd bestämd artikel i genitiv, t.ex. 's *avonds* 'på kvällen'. I modern svenska har vi ingen exakt motsvarighet till denna konstruktion, och huvudsyftet med denna uppsats är att undersöka hur tidsadverbialen realiseras i översättning till svenska. Materialet består av en nederländsk-svensk parallellkorpus bestående av i huvudsak romantexter, vilken sammanställts vid Språkbanken vid Göteborgs universitet.

För att få en klarare bild av utgångsläget undersöktes först systematiskt vilka nominalfraser som står som huvudord i de nederländska tidsadverbialen i materialet. Dessa visade sig stämma väl överens med beskrivningen av möjliga huvudord som ges i den nederländska standardgrammatikan ANS (*Algemene Nederlandse Spraakkunst* 1997).

Därefter undersöktes hur tidsadverbialen hade realiserats på svenska. Prepositionsfraser med *på* som huvudord visade sig vara den absolut vanligaste översättningslösningen. Hela 71 procent av excerpterna hade översatts så. De övriga excerpterna visade på stor variationsrikedom, något som tycks kunna ha både idiolektala, regionala och stilistiska förklaringar.

Vissa av tidsadverbialen hade översatts så att de kan tolkas som frekvensadverbial. Detta är intressant eftersom ANS inte anger att den tidsbestämmande genitivfrasen kan användas på detta sätt.

Vidare undersöktes tidsadverbialens placering i huvudsatser och bisatser på nederländska och svenska, och det framkom att det vanligaste var att översättarna behöll tidsadverbialen på samma plats i positionsschemat som det hade haft i källtexten. Detta gällde för 72 procent av fallen i huvudsatser. De tidsadverbial som ändå fick en ny position flyttades i huvudsak så långt till höger i satsen som möjligt, det vill säga till slutfältet. I huvudsatser var det vanligast att tidsadverbialen stod i fundamentet på nederländska och att de behöll den positionen i översättningen. I stort sett gällde samma resultat för undersökningen av tidsadverbialens position i bisatser även om procentenheterna ändrades en del.

Nyckelord: Översättning, tidsadverbial, tidsbestämmande genitivfraser, parallellkorpus, nederländska, svenska

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Disposition	2
1.2. Syfte, frågeställningar och hypoteser	2
1.3. Bakgrund: korpusar och korpuslingvistik	3
1.3.1. Korpusterminologi	3
1.3.2. Korpuslingvistikens historia	4
1.3.3. Olika typer av korpusar och deras användningsområden	4
2. Material och metod	8
2.1. Materialet	8
2.2. Metoden	10
3. Grammatisk teori	12
3.1. Tidsbestämmande genitivfraser i nederländska	12
3.2. Satsscheman för nederländska och svenska	13
3.3. Svenska tidsadverbial	15
3.3.1. Olika typer av tidsadverbial för olika typer av tidsuttryck	15
3.3.2. Bundna och fria tidsadverbial samt deras placering	16
3.3.3. Tidsadverbial med prepositionsfras	18
4. Analys	22
4.1. Huvudordens variation i de nederländska fraserna	22
4.2. Genitivkonstruktionens olika översättningar till svenska	24
4.3. Tidsadverbialens placering i satserna på respektive språk	30
4.3.1. Tidsadverbial i huvudsatser	33
4.3.2. Tidsadverbial i bisatser	34
5. Diskussion och slutsatser	39
5.1. De tidsbestämmande genitivfrasernas variation i korpusen	39
5.2. Konstruktionens realiseringar på svenska	40
5.3. Tidsadverbialens placering i satserna	41
5.4. Möjliga övergripande slutsatser gällande realiseringen	43
5.5. Synpunkter på materialet och metoden	43
6. Sammanfattning och avslutning	45
Referenser	48
Bilaga	50

1. Inledning

Sedan några tiotal år tillbaka har forskarvärlden på allvar börjat intressera sig för översättningar och översättningsvetenskap, både på ett teoretiskt och på ett praktiskt plan. Som påpekas gång på gång i litteraturen finns det dock fortfarande otroligt mycket kvar att göra – nästan allt faktiskt. Forskarna är ännu oense om många av de mest grundläggande frågorna. För att bara nämna ett exempel kan vi ta den stora frågan om hur översättningsprocessen går till i realiteten, i översättarens hjärna. Många forskare har en relativt teoretisk utgångspunkt och beskriver översättningsprocessen med intrikata diagram, vilka visar hur översättaren tar sig ner till en slags djupstruktur i texten, för att sedan ta sig upp till ytan igen på det andra språket. Denna beskrivning ger t.ex. Ingo (2007:30). Andra (t.ex. Lindquist 1989:142) menar att översättningsprocessen i realiteten i de flesta fall är någorlunda linjär från vänster till höger (han uttalar sig här, får vi anta, i huvudsak med avseende på översättning från engelska till svenska).

Riktigt så stora frågor kommer dock inte denna uppsats ta sig an, på sin höjd kommer den att snudda vid dem i avslutningen. Det är istället ett litet, väl avgränsat, ämne som kommer att stå i fokus, nämligen de nederländska genitivfraser som bildar tidsadverbial på något av följande tre sätt: *'s* + *s*-suffix, *des* + *s*-suffix, eller enbart *s*-suffix, samt deras realiseringar i översättning till svenska. Det är ett intressant område eftersom vi på svenska inte har någon direkt motsvarighet till dessa nederländska genitivfraser. Översättarna kommer alltså att behöva hitta andra lösningar för att föra fram tidsaspekten. Dessutom menar bland andra Nordblom (1986:84) att svenskan har ett ovanligt varierat prepositionsbruk i tidsuttryck, vilket skulle kunna komma att visa sig även i denna undersökning.

Förhoppningen är att undersökningen i någon mån ska kunna öka den lingvistiska kunskapen om dessa speciella nederländska tidsadverbial och vad som avgör hur och var de realiserar på svenska. Detta skulle i ett längre perspektiv kanske kunna ge ett litet bidrag till översättningsvetenskapens mer kontrastiva inriktning, men också visa blivande och praktiserande översättare på den variationsrikedom som nästan alltid står till buds vid översättningen av specifika fenomen. Genom att här undersöka väletablerade och kunniga översättares arbete kan undersök-

ningens resultat kanske i någon grad till och med bidra till att förenkla och förbättra arbetet med översättningar mellan nederländska och svenska. Detta är ett språkpar som inte har undersökts i någon större utsträckning tidigare, vilket innebär att det är lätt att hitta nya forskningsområden.

Översättningsvetenskapen är fortfarande en relativt ny forskningsdisciplin och vi behöver mer kunskap om vad som händer vid översättning. Eller som Lindquist uttrycker det:

One must understand the nature of this linguistic activity to make it possible to improve translation teaching – and ideally, in the long run, to improve the standard of translation (1989:7f).

1.1. Disposition

Föreliggande uppsats har ett traditionellt upplägg. I nästa avsnitt presenteras syftet, frågeställningarna och några hypoteser. Därefter följer en bakgrund som behandlar korpuslingvistik och olika typer av korpusar. Direkt därefter ges en redovisning av det använda materialet och metoden. Sedan följer teorikapitlet som behandlar nederländska tidsbestämmande genitivfraser, ger en utförlig förklaring av de använda sats-schemana samt beskriver olika aspekter av svenska tidsadverbial. På det följer en analys av materialet och en diskussion kring resultaten. Uppsatsen avslutas med en sammanfattning och några avslutande kommentarer.

1.2. Syfte, frågeställningar och hypoteser

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka hur de nederländska tidsadverbial som består av nominalfraser i genitiv, till exempel *'s nachts*, 'på natten', realiseras i svensk översättning och var i satsschemat de placeras. Uppsatsen kommer alltså att fokusera på följande frågeställningar:

1. Vilka nominalfraser som bildar tidsadverbial genom en genitivkonstruktion med artikeln *'s* + *s*-suffix (inklusive den ursprungliga formen *des* + *s*-suffix och den reducerade varianten utan artikeln *'s*, men med *s*-suffix) finns det i det nederländska delmaterialet?

2. Vilka alternativ förekommer för att realisera konstruktionen på svenska?
3. Var i satsen placeras tidsadverbialen på respektive språk?
4. Kan man dra några slutsatser om vad som påverkar den svenska realiseringen, semantiskt eller syntaktiskt?

Uppsatsen bygger på två hypoteser. Den första hypotesen är att den vanligaste översättningslösningen kommer att vara en prepositionsfras som inleds med *på*, till exempel *på natten*. Denna hypotes stöds av Nordbloms schema (se tabell 5 i avsnitt 3.3.3. nedan), som delvis kan komma att fungera som förklaringsmodell för frågeställning två ovan.

Den andra hypotesen gäller ordföljden och innebär att tidsadverbialen oftast kommer att behålla samma plats i måltexten som de hade i källtexten. Det borde vara så, dels eftersom både nederländska och svenska är V2-språk (för vidare diskussion om ordföljd i V2-språk se avsnitt 3.2.), dels eftersom det vid översättningen underlättar översättarens arbete med informationsstrukturen att behålla samma ordföljd som i originalet. Ett belegg för att översättare i största möjligaste mån behåller samma informationsstruktur som i originalet ger Lindquist (1989: 141). När han undersökte översättningen av adverbial från engelska till svenska fann han att merparten av adverbialen behöll sin position. De adverbial som ändå flyttade ”föredrog” det bakre av två möjliga alternativ. Detta borde gälla även vid översättning från nederländska till svenska.

1.3. Bakgrund: korpusar och korpuslingvistik

Här ges först några definitioner av korpusrelaterade termer som förekommer frekvent i uppsatsen. Därefter ges en kort historik över korpusarnas historia och sedan presenteras några olika typer av korpusar. Avsnittet avslutas med några kommentarer om hur stor en korpus bör vara för att vara representativ för olika ändamål.

1.3.1. Korpusterminologi

Språkvetenskapligt kan termen *korpus* ha två betydelser: Dels kan den avse en allmän beteckning för en textsamling avsedd för någon slags språkvetenskaplig undersökning, dels kan den avse en dylik textsamling med förbehållet att den ska vara elektroniskt lagrad. När termen *korpus*

används i det följande åsyftas en i något avseende representativt insamlad, datalagrad, elektroniskt sökbar textsamling med avgränsad storlek.

De sökträffar som sökningarna i korpusen genererar kommer i fortsättningen att kallas *excerpter* eller *meningar* när det handlar om hela den mening där tidsadverbialen återfinns. *Token* är en term som förekommer inom korpuslingvistik. Där står den för *löpard* eller *ord-förekomster* och så används den även här.

1.3.2. Korpuslingvistikens historia

Korpuslingvistikens rötter sträcker sig tillbaka till långt före datorernas tid. Man använder sig i dagsläget fortfarande av tekniker som härstammar från slutet av 1700- och 1800-talet, då lingvistik började utvecklas som vetenskap (Lüdeling & Kytö 2008:VI).

Under 1950-talet och början av 1960-talet använde lingvister enbart korpusar i mindre utsträckning. Detta berodde bland annat på att Chomsky och den systemorienterade lingvistik dominerade tankesätten och undersökningsmetoderna, och dessa var mer inriktade på att undersöka människors språkliga *kompetens* snarare än deras *performans*.

Korpuslingvistik på det sätt som vi tänker på den i dag började först växa fram under slutet av 1960-talet i och med att datorerna började utvecklas, något som gjorde att man enklare kunde undersöka stora textmassor. Samtidigt började man också använda korpusar vid översättnings- och språkutbildningar.

Sedan dess har utvecklingen gått snabbt framåt. Det har blivit enklare att bygga upp allt större datorbaserade korpusar. På 1990-talet ökade därför åter intresset för översättningsvetenskap, kontrastiv lingvistik och maskinöversättning. Då hade tekniken utvecklats så att man kunde börja använda länkade parallellkorpusar i forskningen. De korpuslingvistiska metoderna har därefter blivit alltmer tillgängliga för forskarsamhället, men även för studenter och andra, i och med att allt fler korpusar läggs ut öppet på internet. En översikt av korpuslingvistikens historia och utveckling ges i t.ex. Lüdeling & Kytö (2008).

1.3.3. Olika typer av korpusar och deras användningsområden

Det finns olika typer av korpusar och av någon anledning råder det fortfarande en viss förvirring om vilka som bör kallas vad (se till exempel Lüdeling & Kytö (2008:X), och Rawoens, (2003 [www])). Här återges

kortfattat Aijmers (2008:276ff) beskrivning av de tre vanligaste korpus-typerna.

Enspråkiga, eller *monolingvala*, korpusar är uppbyggda av källtexter på ett enda språk. De kan vara synkrona eller diakrona och bestå av en eller flera texttyper. Texterna kan vidare bestå av talspråks- eller skriftspråksmaterial. Sådana korpusar kan användas som material för en mängd olika undersökningar, bland annat inom enspråkig lexikografi, historisk lingvistik, eller för att göra frekvensundersökningar av grammatiska fenomen. Vidare kan man undersöka attityder genom att se på hur ofta ett visst ord förekommer i en viss kontext, eller genom att undersöka ett visst ords kollokationer.

Parallellkorpusar kan vara antingen endirektionella och består då av källtexter på språk A och deras översättningar på språk B, eller bidirektionella. Då finns det originaltexter även på språk B med översättningar till språk A. Vissa kallar den här sortens korpusar för *översättningskorpusar*, men det kan orsaka förvirring, eftersom man inom översättningsvetenskapen ofta kallar korpusar som är uppbyggda av enbart översatta texter för *översättningskorpusar*. Parallellkorpusar kan bland annat användas som material i översättningsvetenskapliga undersökningar, t.ex. för att klargöra skillnader mellan till synes ekvivalenta ord i två språk, eller för att undersöka interferens från källspråket till målspråket vid översättning. De kan också användas t.ex. för undersökningar av informationstäthet, inom språkutbildningar och vid tvåspråkigt lexikografiskt arbete. Vidare är stora, länkade parallellkorpusar, som t.ex. Europeiska unionens Eur-lex av yttersta vikt för verksamma översättare.

Jämförbara korpusar (eng. comparable corpora) är korpusar som är uppbyggda av originaltexter på två eller flera språk. Texterna måste likna varandra vad det gäller genre, stil, tidsperiod och liknande parametrar, men de ska alltså inte vara översättningar. Jämförbara korpusar är lämpliga att använda vid t.ex. terminologiundersökningar, kontrastiva studier samt när det är svårt att bygga upp en tillräckligt stor parallellkorpus för att det inte finns nog med översatt material, något som kan vara fallet vid undersökningar av mindre språk och smala textgenrer.

Det finns naturligtvis för- och nackdelar med de olika typerna av korpusar och även med korpusanvändning över lag. Ett problem vid all korpusanvändning är att man måste hålla i minnet att ingen korpus kan vara representativ för ett helt språk. Därför måste man vara noga med att påpeka att resultaten man kommer fram till endast gäller texterna i den korpus som man har använt för undersökningen.

En nackdel som är specifik för användningen av parallellkorpusar kan vara att man utan att vara medveten om det undersöker en särskild översättares beteende, snarare än översättningarna. Detta är dock sam-

ma fenomen som att vissa enskilda författare genomgående kan väntas ha en egen röst eller stil. Svårigheten kan avhjälpas genom att låta korpusen bestå av texter hämtade från en stor mängd författare och översättare.

Måltexten kan också ha påverkats av källtexten så att det förekommer spår av interferens, eller ”translationese”. Det har skrivits en hel del om *translationese* inom översättningsvetenskapen på senare tid, men likt många andra termer inom forskningsområdet är inte heller denna entydig. Ibland används den neutralt om språkliga fenomen som kan hittas i översättningar och ibland används den om ”dåliga” översättningar och har därmed negativa konnotationer. Termen kommer därför inte att användas vidare i den här uppsatsen.

Eftersom källtexten kan ha påverkat översättningen på olika nivåer kan man inte utgå från att svenska texter som är översatta från ett annat språk alltid visar upp samma syntaktiska och semantiska egenskaper som en svensk originaltext gör. Därför kan man genom studiet av översättningar egentligen inte uttala sig om t.ex. svenskan över lag. Källspråkets eventuella påverkan på måltexten är dock i sig ett intressant fenomen som är värt att undersöka vidare. Den här uppsatsen kommer dock inte att gå närmare in på detta.

Några av fördelarna med att använda korpusar framför t.ex. en enskild forskares introspektion är att man enklare får fram mer objektiva resultat med en korpus. Tack vare de stora textmängderna kan man också lättare hitta betydelser och användningsområden för ord och fraser som man kanske inte hade kommit fram till genom enbart introspektion. Detta har gjort intresset för korpusar särskilt stort inom lexikografien. När parallellkorpusar används som material inom t.ex. kontrastiv lingvistik eller översättningsvetenskap kan man också ibland upptäcka saker om källspråket som man kanske inte hade fått syn på om man inte hade betraktat det i det nya perspektiv som man får genom att ha det andra språket som prisma. Korpusarna utgör också källor för hur språket används i dag, eller hur det användes för två hundra år sedan, och de är oundgängliga för de forskare som inte har språket de undersöker som modersmål.

Svaret på frågan om hur stor en korpus bör vara för att vara användbar och representativ varierar med undersökningens syfte och hur frekvent det undersökta fenomenet är. Generellt kan det dock sägas att ju ovanligare fenomen, desto större måste korpusen vara för att ge en relevant mängd träffar; i synnerhet om man vill kunna testa dem för statistisk signifikans, se t.ex. Rawoens, (2003) [www].

Störst korpusar krävs vid lexikografiskt arbete och när man vill träna upp program i maskinöversättning; då krävs många tiotals miljoner ord.

Det är viktigt att korpusarna som ska användas för lexikografiska syften har stor spridning när det gäller texttyp och stil, så att man täcker in så många nyanser som möjligt av ett språk, medan korpusens sammansättning vid arbete med maskinöversättning spelar mindre roll.

Korpusar som ska användas för språkinlärning och översättningsstudier har olika krav på storlek beroende på hur vanligt det fenomen som ska undersökas är. Vid undersökningar av begränsade, specifika fenomen, t.ex. terminologi inom LSP (Language for Specific Purposes), prosodi eller talspråksmarkörer i dramadialog, kan det räcka med korpusar på upp till en halv miljon ord.

2. Material och metod

I detta kapitel ges först en presentation av den korpus som fungerar som material för uppsatsen och sedan följer metodavsnittet där bland annat arbetet med att ta fram excerpterna beskrivs. Som avslutning ges några övergripande metodkommentarer.

2.1. Materialet

Materialet för den här undersökningen består av den svensk-nederländska parallellkorpus som utgör en del av Korp vid Språkbanken, vid Göteborgs universitet (Korp [www]). Parallellkorpusen var ursprungligen en del av projektet SALT.¹

Korpusen är uppbyggd av svenska och nederländska originaltexter – romaner och facklitteratur – samt deras respektive översättningar. Det finns alltså svenska original med nederländska översättningar och nederländska original med svenska översättningar. Detta är en lämplig korpus för undersökningen i fråga, eftersom den till övervägande del består av skönlitteratur, där det är större chans att språket används i sin fulla potential, vilket borde ge mer variation i texterna. I fackspråk används inte sällan språket på ett mer begränsat sätt. En övervägande skönlitterär korpus är också lämplig i sammanhanget eftersom skönlitteratur för det mesta är berättande, och tidsaspekten medför att man kan förvänta sig att hitta en relativt hög andel tidsadverbial.

Det som skiljer SALT-korpusarna från många andra korpusar är att texterna har lagts in i sin helhet. Som Rawoens (2008:119) påpekar innebär detta både för- och nackdelar. En av fördelarna är att det är möjligt att undersöka ett helt verk av en viss enskild författare. En nackdel kan dock vara att undersökningsmaterialet blir mindre diversifierat

¹ SALT står för Språkbankens Arkiv för Länkade Texter. Projektet startade 2001 och syftet var att bygga upp parallellkorpusar mellan svenska och engelska, tyska, nederländska, italienska, ryska samt franska. För vidare information se Rawoens (2003 [www]) och Ansökan till Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond (2000 [www]).

och mindre representativt om det utgörs av ett mindre antal författare och översättare.

Den del av SALT-korpusen som man får tillgång till genom Korp består av fem nederländska källtextsromaner och en facklitterär bok med tillhörande översättningar (se tabell 1 nedan). Originaltexterna har givits ut i Nederländerna mellan 1973 och 1997. Korpusen innefattar också elva svenska originaltexter med nederländska översättningar, men de är inte relevanta för denna undersökning och återges alltså inte i tabellen.

TABELL 1. *Nederländska originalverk i parallellkorpusen.*

Titel	Författare	Utgiven	Översättare + titel
”De geruchten” (50 505 ord)	Hugo Claus	1997	Per Holmer ”Rykten”
”Het gouden ei” (22 106 ord)	Tim Krabbé	1984	Signe Zeilich-Jensen ”De försvunna”
”De Aanslag” (56 255 ord)	Harry Mulisch	1983	Ingrid Wikén-Bonde ”Överfallet”
”De eerste steen” (100 526 ord)	Monika van Paemel	1992	Per Holmer ”Den första stenen”
”Turks Fruit” (57 232 ord)	Jan Wolkers	1973	Marguérite Törnqvist ”Turkisk konfekt”
”Vrouwen in mannenkleren” (44 761 ord)	Rudolf Dekker & Lotte van de Pol	1984	Joakim Sandström ”Kvinnor i manskläder” (facklitteratur)

Korpusen är, som tidigare nämnts, huvudsakligen skönlitterär. Alla författarna är väletablerade och uppskattade skribenter. Korpusen kan sägas vara relativt representativ för det nederländska språkområdet i den betydelsen att av det totala antalet författare kommer fem stycken från Nederländerna och två stycken från Flandern i Belgien. Fem är män och två är kvinnor. Översättarna är alla väletablerade inom branschen. Vi kan dock notera att Marguérite Törnqvist ursprungligen är nederländska och att hon därmed inte översätter till sitt modersmål här. Detta kan, som vi kommer att se i avsnitt 4.3.2. nedan, ha påverkat resultatet. Vidare är fem av översättarna kvinnor och en är man. Denne har emellertid översatt två av böckerna och svarar för nära hälften av orden i korpusen.

Hela den svensk-nederländska parallellkorpusen i Korp, med svenska och nederländska original samt svenska och nederländska översättningar, omfattar totalt 2 489 964 *token*. Men eftersom sökningarna för denna undersökning enbart kommer att utgå från de nederländska origi-

nalen omfattar undersökningskorpusen i realiteten bara 331 385 token². Detta är kanske egentligen i minsta laget för en korpusundersökning som ska utforska en mycket specifik typ av tidsadverbial, men den bedöms ändå vara tillräckligt stor för att kunna generera en tillfredsställande mängd exempelmeningar. Undersökningen är övervägande kvalitativ och ett mindre antal träffar gör det möjligt att undersöka dessa mer ingående.

2.2. Metoden

Av någon anledning har det vid inskanningen av texterna tillkommit ett mellanslag både före och efter alla apostrofer i korpusen och alltså ligger alla 's inlagda som ' s. Detta resulterade i att det inte gick att söka på 's som en separat token. För att få fram meningarna med tidsadverbialen inledda av 's markerades därför att orden var på nederländska och i den första sökrutan³ skrevs ett ' och i nästa sökruta ett s. På raden under angavs att nederländska skulle vara originalspråk. Sökningen gjordes skiftlägesoberoende för att få fram träffar med både versalt och gement s. Som formel skulle sökningen kunna uttryckas enligt följande:

$$\text{nederländska} + \text{ord} = ' + \text{ord} = s + \text{originalspråk} = \text{nederländska}.$$

Denna sökning genererade 365 träffar, men på grund av de inlagda mellanslagen före apostrofen kom även andra genitivkonstruktioner såsom *Maria 's* och *auto 's* med. När dessa felträffar hade rensats bort, kvarstod 120 träffar av tidsadverbial inledda med 's.

För att fånga upp eventuella träffar av tidsadverbialet med den ursprungliga formen *des* istället för det reducerade 's gjordes också följande sökning:

$$\text{nederländska} + \text{ord} = \text{des} + \text{originalspråk} = \text{nederländska}.$$

Detta genererade 34 träffar, varav en enda var ett för undersökningen relevant tidsadverbial. De övriga var mer eller mindre fasta fraser såsom

² Denna uppgift baseras på Coussé & van der Auwera (2012) samt Rawoens (2008). I Korp får man endast veta att parallellkorpusen innehåller 1 364 022 svenska token, men antalet nederländska token anges inte. Detta är dock inget stort problem i detta fall eftersom korpusens exakta storlek inte är avgörande för själva undersökningen.

³ Varje grå sökruta på första raden i gränssnittet står för en token. I sökrutorna på följande rader kan man specificera originalspråk, författare, m.m.

de zoon des huizes 'sonen i huset' och *des te mer* 'desto mer'. Dessutom gjordes separata sökningar på alla veckans dagar med enbart genitivsuffix samt på orden *daags* och *jaars*, och även detta genererade sammanlagt ett (1) relevant tidsadverbial i de nederländska originaltexterna.

De totalt 122 meningarna lades in i ett Exceldokument med kolumner för originaltext, översättning och notering om vilken bok de kom från. Därefter analyserades de ur olika aspekter enligt analyskapitel 4 nedan.

För att kunna analysera nederländska och svenska satser inom samma ramar konstruerades också ett särskilt satsschema, som skiljer sig lite från de satsscheman vi vanligen ser för svenskan. En utförlig beskrivning av satsschemat finns i teorikapitlet i avsnitt 3.2. nedan.

Metoden är alltså selektiv i den betydelse att de delar av korpuser som utgjordes av nederländska översättningar från svenska original medvetet har valts bort. Vidare kan den sägas vara mer kvalitativ än kvantitativ, även om det också finns kvantitativa inslag. Det huvudsakliga syftet är dock att utforska det undersökta fenomenets möjliga realiseringar på originalspråk och i översättningarna, och att snarare besvara frågor som *Vilka? Hur? På vilka sätt?* samt om möjligt även *Varför?* snarare än *Hur mycket?* och *Vilken fördelning?*

3. Grammatisk teori

I detta kapitel ges först en redogörelse för nederländskans tidsbestämmande genitivfraser så som de beskrivs i ANS (*Algemene Nederlandse Spraakkunst* 1997). Därefter följer en utförlig beskrivning av de språkgemensamma satsscheman för huvudsatser och bisatser som används i undersökningen. Slutligen ges en redogörelse för svenskans tidsadverbial, vilken främst baseras på SAG (*Svenska Akademiens grammatik* 1999). Bland annat beskrivs olika typer av tidsadverbial och vilken plats de har i ledföljden. Vidare nämns något om skillnaden mellan bundna och fria adverbial, dubbeladverbial samt tidsadverbial i form av prepositionsfraser.

3.1. Tidsbestämmande genitivfraser i nederländska

S-suffixet är på nederländska, liksom på många andra germanska språk, ursprungligen ett genitivsuffix. I äldre nederländska användes det för ord i maskulinum och neutrum i singularis. I modern nederländska finns genitivet kvar för att uttrycka ägande och tillhörighet, t.ex. *Jans*. Genitivartikeln förekommer i ett antal lexikaliserade tidsuttryck och namn, t.ex. *'s-Gravenhage*, *'Haag* (egentligen *Grevens jaktmark*).

Tidsbestämmande genitivfraser förekommer enligt ANS (1997:221ff) med följande huvudord:

- Årstiderna *sommar* och *vinter*
- Dygnets delar
- Namnen på veckodagarna
- Några enstaka andra fall

Vid årstiderna (*'s zomers* och *'s winters*) samt delarna av dygnet (*'s ochtends* 'på morgonen', *'s morgens* 'på förmiddagen', *'s middags* 'på eftermiddagen', *'s avonds* 'på kvällen' och *'s nachts* 'på natten' samt i regionalt och formellt språkbruk även *'s voormiddags* 'på förmiddagen' och *'s namiddags* 'på eftermiddagen') används alltid den reducerade bestämda artikeln i genitiv + *s*-suffixet. Artikelns ursprungligen

ut som *des*, men skrivs i modern nederländska vanligen enbart som *'s*. ANS anger att genitivfraserna har samma betydelse som motsvarande prepositionsfraser, t.ex. *'s zomers – in de zomer*, men att de skiljer sig åt syntaktiskt, bland annat angående vilka slags attribut de kan ta.

Vid namnen på veckodagarna kan man skriva genitivfrasen utan bestämd artikel, som i *dinsdags* 'på tisdagen' och *donderdags* 'på torsdagen', men vissa av dagarna tar också den bestämda artikeln. Detta gäller främst *'s maandags* 'på måndagen', *'s woensdags* 'på onsdagen', *'s zaterdags* 'på lördagen' och *'s zondags* 'på söndagen'. Regionalt (i Flandern) förekommer också *'s vrijdags* 'på fredagen'.

Genitivfraserna med veckodagsnamn kan inte syfta på den senast gångna, eller den närmast följande dagen med detta namn, utan den åsyftade dagen måste ligga längre bort i tiden.

Man kan också kombinera tider på dygnet och veckodagar till t.ex. *'s maandagsmorgens* 'på måndagsförmiddagen'.

Några ytterligare fall där man kan använda tidsbestämmande genitivfraser med artikel i nederländskan är: *'s anderendaags*, 'nästa dag' och utan artikel: *daags* (*daarvoor/daarna/daarop*), 'per dag'/'dagen' (innan/efter/därpå) samt *'s jaars* 'per år'. Dessa uttryck ses dock som regionala (används huvudsakligen i Flandern) eller formella – om de används i Nederländerna.

3.2. Satsscheman för nederländska och svenska

Att det över huvud taget är möjligt att tala om satsscheman på svenska och nederländska beror på att båda språken är så kallade V2-språk, det vill säga att det finita verbet står på andra platsen i (huvud)satsen och att det finns ett begränsat antal platser som övriga satsled kan inta.

I Arfs (2004:111) ges ett för språkinlärning mycket användbart nederländskt satsschema med fjorton positioner, men som Lindqvist (1989:25) påpekar så bör man när man studerar översättningar försöka ha ett så enkelt teoretiskt ramverk som möjligt. Anledningen till detta är att man inte ska riskera att fastna i beskrivningen av de individuella språken utan att man kommer till det stadium där man faktiskt försöker förstå och beskriva vad som har hänt i själva överföringen från det ena språket till det andra. Här kommer därför satsscheman att användas som har färre fält än brukligt och som fungerar för båda språken. Det blir en kombination av de som återfinns i ANS och de som SAG respektive Landqvist (2003) använder sig av. Terminologin kommer i huvudsak från Landqvist, medan strukturen för huvudsatsschemat till viss del är hämtad från ANS. Det är också värt att notera att verbfälten i de sats-

scheman som används i föreliggande undersökning inte är inkluderade i mittfältet och slutfältet, utan att de står fritt, före dessa. Till vänster om fundamentet finns vidare ett konjunktionsfält. Detta får vid behov även fungera som förfält. Nedan ges genomgående först den nederländska meningen och sedan, direkt under, den svenska. De nederländska genitivkonstruktionerna och deras översättningar är skrivna i fet stil.

TABELL 2. *Huvudsatsschema för nederländska och svenska.*

konj. fält	fundament	finit verb	mittfält (här står bl.a. subjekt, adverbial och nederländska objekt)	infinita verb (här står även verbpartiklar)	slutfält (här står bl.a. objekt, predikativ och adverbial)
	's Och-tends	was	de mist	opgetrokken.	
	På morgonen	hade	dimman	lättat.	
	Saskia	had	hem 's morgens nog eens goed	ingevet	[...].
	Saskia	hade		smort in	honom ordentligt igen på morgonen [...].

Bisatsschemat har liksom huvudsatsschemat slagit ihop Landqvists (2003) fält för subjekt och satsadverbial, samt fälten för objekt/predikativ och innehållsadverbial, men här har även de två verbfälten slagits ihop till ett, för ett i sammanhanget mer lättöverskådligt schema:

TABELL 3. *Satsschema för bisatser i nederländska och svenska*

	inledarfält	mittfält (här står bl.a. subjekt, adverbial och vissa objekt)	verbfält (här står även verbpartiklar)	slutfält (här står bl.a. objekt, predikativ och adverbial)
	waar	hij 's nachts heen	gaat.	
	som	han	går och besöker	om nätterna.
	die	je 's ochtends om half zeven op straat	ziet	lopen.
	som	man	ser	ute på gatan vid halvsjutiden på morgonen.

3.3. Svenska tidsadverbial

Här ges först en introduktion till tre relevanta typer av svenska tidsadverbial, det vill säga sådana som anger *tidfästning*, *duration* och *frekvens*. Därefter följer tidsadverbialens realisering som bundna och fria adverbial samt de olika platser i satsschemat som tidsadverbialen, och i synnerhet de tidfästade adverbialen, kan inta. Sist i avsnittet ges mer specifika kommentarer om de tidsadverbial som konstrueras med prepositionsfras.

3.3.1. Olika typer av tidsadverbial för olika typer av tidsuttryck

Egentligen finns det sex olika typer av tidsadverbial i svenskan. De uttrycker *tidfästning*, *duration*, *frekvens*, *iteration* (dvs. hur många gånger något upprepas), *ordningsnummer* och *fokusering*. Här behandlas emellertid bara de tre första, eftersom de andra tre inte är relevanta för undersökningen.

De tidsadverbial som anger *tidfästning* svarar på frågan *när* någonting händer, alltså vid vilken tidpunkt. Händelsen placeras på en identifierbar del av tidslinjen. De tidsadverbial som anger *duration* svarar på frågan *hur länge* något pågår, eller *hur lång tid* något tar. De anger alltså en viss tidsrymd. De tidsadverbial, slutligen, som anger *frekvens* svarar på frågan *hur ofta* något händer, eller ”med vilken täthet aktionen upprepas” (SAG 1999:507).

Ibland kan gränsen mellan tidfästade adverbial och sådana som anger frekvens vara vag, och det är inte alltid enkelt att skilja dem åt. Det finns bland annat olika typer av frekvensadverbial och dessa kan anges på olika sätt, t.ex. med ett attribut och ett substantivistiskt tidsord i obestämd form; *varje tisdag*, eller med en preposition och ett substantiv i bestämd form pluralis som rektion: *på tisdagarna*. Det senare bruket överensstämmer i hög grad med prepositionsanvändningen vid tidfästningsadverbial. De kan också vara ett attribut som anger ”den regelbundet återkommande tidsperiod [...] inom vilken upprepningen sker” (SAG 1999:535) i ett iterationsadverbial. Vid dessa fall får rektionen, det vill säga prepositionens efterställda bestämning, bestämd form när prepositionerna *om* och *i* används. Används prepositionen *per* står rektionen i obestämd form:

De åkte på semester *två helger om året/per år/i månaden*.

Enligt SAG (1999:536) innebär 'frekvens' en upprepad tidfästning, men fokus ligger inte på när något händer på tidslinjen utan på avståndet mellan händelserna. De två funktionerna kan dock många gånger vara lika framträdande. Detta gäller kanske i extra hög grad vid sådana adverbial som anger ständig upprepning, t.ex. *alltid* och *genomgående*.

3.3.2. *Bundna och fria tidsadverbial samt deras placering*

De flesta svenska tidsadverbial är så kallade *fria adverbial* och är alltså mindre bundna av verbet än *partikeladverbial* (även kallade *verbpartiklar*) och bundna adverbial. De kan förekomma med många olika verbkombinationer och på många platser i meningen. SAG (1999:481) ger en tabell över olika grupper av fria adverbials närhet till verbet:

TABELL 4. *Olika fria adverbials närhet till verbet.*

Ganska verbnära	Mindre verbnära	Minst verbnära
sätt, medel, sträcka, varaktighet, tidsåtgång	befintlighet	tidfästning, orsak, villkor, otillräckligt hinder, avsikt

De *ganska verbnära fria adverbialen* placeras gärna närmast verbet, före övriga adverbial. Adverbialen för tidsåtgång är beroende av "om verbfrasens aktionsart är avgränsad eller ej" (SAG 1999:481). De *ganska verbnära fria adverbialen* står inte i fundamentet lika ofta som övriga fria adverbial. De *mindre verbnära fria adverbialen* betecknar som framgår av tabellen enbart befintlighet, och är alltså inte relevanta för denna undersökning. Bland de *minst verbnära fria adverbialen* finner vi de som betecknar tidfästning. Detta torde vara den mest relevanta gruppen för föreliggande undersökning.

Även om slutfältet rent allmänt sett är den mest naturliga platsen för de flesta adverbial konstaterar SAG (1999:490ff) vissa tendenser för de olika platserna.

I fundamentet är – näst efter subjektet – fria adverbial, särskilt sådana som anger tidfästning, befintlighet och olika slags kausalitet eller avseende, det vanligaste satsledet i deklarativa huvudsatser. Detta beror enligt SAG bland annat på att de ofta fungerar "som bakgrund eller ram för utsagan. Denna funktion sammanhänger med att adverbial för tidfästning och kausalitet, liksom många adverbial för befintlighet och avseende, semantiskt kan sägas hänföra sig till hela satsen" (1999:493).

I mittfältet kan i princip alla fria adverbial placeras, men förutom negerande adverbial (och naturligtvis andra satsadverbial, men dem nämner inte SAG här) har tidsadverbial som anger en eller flera icke-identifierbara tidpunkter störst benägenhet att stå här. Även andra tids- och kausalitetsadverbial står oftare i mittfältet än t.ex. rumsadverbial. Adverb- och adjektivfraser placeras oftare i mittfältet än prepositions- och nominalfraser gör. *Balansfaktorn* innebär dock att fria adverbial sällan placeras i mittfältet om det innebär att satsen slutar på en verbform som:

?Erik har *varje dag* deltagit (SAG 1999:492, kursiv i originalet).

Ovanstående restriktion gäller dock inte i lika hög grad adverb- och adjektivfraser.

I SAG (1999:492) anges vidare att även den *informationsstrukturella faktorn* spelar roll för de fria adverbialens placering. Dessa placeras nämligen ogärna i mittfältet om de är mer rematiska (det vill säga innehåller nyare information) än det som följer i slutfältet. Ekerot (2011: 188) ser det hela från en lite annan synvinkel. Han menar att just placering av tids-, rums- och sättsadverbial på satsadverbialets plats är ett typiskt skriftspråkligt drag som används för att visa att adverbialet inte är rema.

I slutfältet gäller för adverbialens inbördes ordning bland annat att tidfästnings- och kausalitetsadverbial ofta står efter både bundna adverbial och andra fria adverbial.

Angående fria *dubbeladverbial* anger SAG (199:486) att dubbeladverbial är ”en kombination av två (eller flera) adverbial som tillsammans utgör en satsbas [fundament] eller ett utbrutet led”. Inget av leden kan sägas vara syntaktiskt över- eller underordnat det andra. De kan fungera självständigt från varandra. Enligt SAG är det också så att även om de flesta kombinationer av tidsadverbial har fri ordföljd så är det normala att ett frekvensadverbial står före ett tidfästningsadverbial:

{*Ibland vid juletiden/?Vid juletiden ibland*} reser han till landet (SAG 1999:487, kursiv stil i originalet).

Om de bundna adverbialen kan man i SAG (1999:436) läsa att adverbial som anger tidfästning, befintlighet eller sätt enbart är bundna vid vissa verb, annars är de fria. SAG:s exempel på ett bundet respektive ett fritt adverbial som anger tidfästning (med originalets kursivering) är:

I år infaller påsken *när jag ska ha semester*.
Han är i Kina *när jag ska ha semester*.

När det gäller bundna dubbeladverbial står det i SAG att ordningsföljden mellan två prepositionsfraser i ett dubbeladverbial inte är grammatiskt reglerad, utan beror på stilistiska eller pragmatiska faktorer. SAG beskriver också två typer av tidfästade adverbial som kan bilda dubbeladverbial. Det första är ett tidfästade adverbial med vid referens som kombineras med ett annat tidsadverbial med snävare referens:

{På kvällen kl. 9/Kl. 9 på kvällen} inträffade olyckan (1999:442, kursiv stil i originalet).

Det andra är ett tidfästade adverbial som anger en durations början och som står framför ett annat tidfästade adverbial som anger durationens slut:

Från klockan 8 till midnatt varade föreställningen (1999:442, kursiv stil i originalet).

3.3.3. Tidsadverbial med prepositionsfras

Nordblom (1986) menar att svenskan har ett ovanligt varierat prepositionsbruk i tidsuttryck. Detta beror bland annat på att vi skiljer mellan händelser i det förflutna och sådana som ligger i framtiden. Han menar att svenskan har ”en idiomatisk växling mellan *i* och *på* i rumsbetydelse” [min kursivering, originalet använder understrykning] (1986:84) och att motsvarande växling finns i tidsuttrycken.

Nordbloms tabell (1986:31) över det han kallar ”direkta kalenderrelaterade inexakta enheter” tycks ha förklaringsvärde för föreliggande undersökning och återges därför nedan, om än i något förenklat utförande.

TABELL 5. *Direkta kalenderrelaterade inexakta enheter. (Nordblom 1986:31, versaler och kursiv stil i originalet.)*

	<i>DÅTID</i> <i>en x i det förflutna</i>	<i>FÖRRA</i> <i>senaste x</i>	<i>NÄSTA</i> <i>nästa x</i>	<i>ALLTID</i> <i>vilken x som helst</i>
<i>DAGS-DEL</i>	<i>på eftermiddagen</i>	<i>i eftermiddags</i>	<i>i eftermiddag</i>	<i>på/om eftermiddagen</i>
<i>DYGNS-DEL</i>	<i>på natten</i>	<i>i natt</i>	<i>i natt</i>	<i>på/om natten</i>
<i>VECKO-DAG</i>	<i>på tisdagen</i>	<i>i tisdags</i>	<i>på tisdag</i>	<i>(på tisdag)</i>
<i>ÅRSTID</i>	<i>på våren</i>	<i>i våras</i>	<i>i vår/ till våren</i>	<i>på/om våren</i>

Nordblom medger (1986:31) att han är osäker på betydelskillnaden mellan *i vår* och *till våren*, men håller det för troligt att det första alternativet används för något nära förestående och att det andra alternativet används när något är mer avlägset.

En märklighet i tabellen är att där de två axlarna ”alltid” och ”veckodag” möts har Nordblom skrivit ”(på tisdag)”, i singularis, inom parentes. Det framgår inte hur han har tänkt där och han ger ingen ytterligare förklaring till hur parenteserna ska tolkas.

De generella drag i tabellen som är intressanta att notera är att svenskan för att uttrycka förfluten tid och för att uttrycka *alltid* tycks använda sig av prepositionen *på*, medan tider som ligger närmare oss, såsom den *senaste x* och den *nästkommande x* konstrueras med prepositionen *i*. Här utgör dock, enligt tabellen, uttrycken för nästkommande veckodag ett undantag. Det som skiljer tidsuttrycken för *senaste x* och *nästkommande x* åt är det gamla genitivsuffixet i uttrycken för *senaste x*.

Med risk för att göra ett litet avsteg från den här uppsatsens egentliga syfte är det i detta skede intressant att reflektera över det faktum att även svenskan har en rest av en gammal genitivkonstruktion i vissa tidsadverbial där vi vill beteckna det senaste av någonting, t.ex. *i vintras* eller *i måndags*. Nordblom (1986:32) och SAG (1999:649) anser att detta är en genitivrest, medan SAS (*Svenska Akademiens språklära*) (2003:183), utan att specificera sig närmare, skriver att det inte är det. I denna uppsats behandlas fenomenet som en genitivrest.

Genitivresten finns dock inte kvar när vi ska omtala den senaste delen av ett dygn: **i natts/*i kvälls*. Nederländskans genitivfras har ju å sin sida restriktionen att den inte kan syfta på den senaste eller närmast följande veckodagen. I sammanhanget kan vidare konstateras att även tyskan, likt nederländskan, kan använda en genitivfras för att uttrycka Nordbloms kategorier ”dåtid” och ”alltid” (se tabell 5 i detta avsnitt) för bland annat dagens delar, t.ex. *Nachmittags*, och även för t.ex. upprepad handling som gäller veckodag: *Sonntags*.

Vidare kan vi i Nordbloms tabell notera att alla rektioner i prepositionsfraserna står i singular. Detta är nog en förenklad sanning t.ex. eftersom han själv påpekar att svenskan (och finskan) är ovanliga eftersom man gör skillnad mellan tidsadverbial där årtider upprepas, alltså uttrycker frekvens, och sådana där årtiden ligger i det förflutna eller alltid gäller (Nordblom 1986: 39). I det första fallet används på svenska bestämd form plural och i det andra fallet används bestämd form singular.

Denna möjlighet till uttrycksskillnad har vi för övrigt alltid när *på* i ett tidfästningsadverbial används tillsammans med en nominalfras i

plural: adverbialen kan samtidigt ange frekvens, t.ex. *på tisdagar(na)*. Denna betydelse kan dock även singular uttrycka när det gäller delar av dygnet och högtider (SAG 1999:521).

Följande stycken gäller prepositionsfraser som är direkta tidfästningsadverbial och som beskriver en tid antingen i det förgångna eller i framtiden. De omfattar alltså inte talarens nutid.

Prepositionsfras med *under*: Enligt SAG (1999:516) är användningen av prepositionen *under* det mest generella och produktiva sättet att bilda tidfästningsadverbial, men eftersom den har ett något formellare stilvärde än t.ex. *på*, *vid* och *i* är den ändå inte så vanlig som man skulle kunna anta. Rektionens nominalfras är definit och måste kunna ange en viss tidsrymd, t.ex. *under 1200-talet*, *under natten*, *under fredagen*.

Om prepositionsfraser med *på* som huvudord står följande att läsa i SAG:

Tidfästningsadverbial i form av prepositionsfraser bildade med *på* är vanligen lexikaliserade tillsammans med ett substantiv i bestämd eller obestämd form (utan framförställda eller efterställda bestämmingar). Dessa lexikaliserade uttryck är mycket frekventa och föredras ofta framför motsvarande konstruktioner med *under*, så att *på* generellt sett är den vanligaste prepositionen i tidfästningsadverbial, åtminstone i talspråk. [...] *På* används i följande fall:

a) Vid substantiv för delar av dygnet, veckan eller året samt vid benämningar på endagshögtider och i vissa människors språkbruk också för andra högtider (1999:518, kursiv stil i originalet).

SAG anger alltså att substantivet kan vara i bestämd eller obestämd form, men beskriver inte skillnaden. Inte heller Nordblom (1986:34) tycks veta säkert vari skillnaden består, men han har en tanke om att den bestämda formen kanske anger ett större avstånd från tiden för betraktandet. I så fall skulle alltså *natten till tisdag* ligga närmare i tiden är *natten till tisdagen*.

Prepositionsfraser med *om* kan enligt SAG (1999:519) användas i stället för *på* då rektionen refererar till vissa delar av dygnet, veckodagar, årstider och högtider. Detta ger dock ett lite ålderdomligare och formellare intryck. Regionalt kan emellertid *om* vara mer frekvent använt. Många språkbrukare accepterar bara *om* när rektionen har generisk referens, och därför är *om* också något vanligare med plural rektion, eftersom den generiska referensen då blir tydligare, t.ex.: *om dagarna*, *om vintrarna*, *om veckosluten*.

Prepositionsfraser med *i* är ofta lexikaliserade i tidfästningsadverbial. Främst tillsammans med ett substantiv i bestämd eller obestämd form (utan framförställda eller efterställda bestämmingar). Vid vissa nominal-

fraser kan prepositionerna *under* eller *vid* användas i stället. *I* används vid bland annat månadsnamn, t.ex. *i juni*, vissa substantiv såsom *tid*, t.ex. *i regntiden*, vid vissa skeden i livet, t.ex. *i tonåren*.

När frekvensadverbial är konstruerade som prepositionsfraser skiljer de sig inte strukturellt från adverbial som anger tidfästning. Vid frekvensadverbial som innehåller något av orden *dagen*, *dygnet* och *året* används *om* i den senare delen av adverbet, som i t.ex. *två gånger om dagen* (SAG 1999:521).

4. Analys

Här nedan redovisas resultaten av analysen som gjorts i syfte att uppnå det angivna syftet för undersökningen och att besvara de olika frågeställningarna. Resultaten återges i den ordning som frågeställningarna är uppställda (se avsnitt 1.2. ovan). Frågeställning fyra kommer dock först att kommenteras i avsnitt 5.4. nedan eftersom den tar ett samlat grepp på resultaten i stort.

Även om detta inte är någon kvantitativ studie ges ändå en del uppgifter i absoluta tal och i procent i analysen. Detta är relevant eftersom det underlättar åskådliggörandet av resultaten. I fyra excerpter har det noterats att det blivit fel vid inskanningen av romanerna. Det kan t.ex. röra sig om att bokstaven *r* har tolkats som ett *t* eller att en smutsfläck har tolkats som ett kommatecken. I dessa fall har felet rättats till utan kommentar i exemplen nedan, medan felen återges med kommentar i bilagan.

4.1. Huvudordens variation i de nederländska fraserna

När det gäller den första frågeställningen, det vill säga vilka nederländska substantiv som kan utgöra huvudord i tidsbestämmande genitivfraser, så kan vi konstatera att excerpterna stämmer väl överens med det som ANS anger som möjliga huvudord (se avsnitt 3.1. ovan). De båda årstiderna *zomer* 'sommar' (2 träffar) och *winter* 'vinter' (1 träff) finns representerade, t.ex.:

- (1a) **'s Zomers** had Margarethe bij het strijken een mouwloos jakje gedragen.
- (1b) **På sommaren** hade Margarethe på sig ett livstykke när hon strök.
- (2a) **'s Winters** droeg hij grof gebreide mitaines waar zijn vingertoppen als bevroren spenen uit staken.
- (2b) **På vintern** hade han grovstickade halvvantar där fingertopparna stack ut som förfrysta spenar.

Excerpterna ger också exempel på alla dygnets delar som huvudord i tidsbestämmande genitivfraser: *ochtends* 'morgon' (27 träffar), *morgens*

'förmiddag' (7 träffar), *middags* 'eftermiddag' (7 träffar), *avonds* 'kväll' (44 träffar), *nachts* 'natt' (29 träffar). Det är också i denna grupp av excerpterna som den enda meningen med det lite ålderdomligt utskrivna *des* återfinns. Hakparenteserna i exemplet härstammar från excerpten:

- (3a) [...] Men had mij die namiddag van mijn ontdekking zoveel drank van alle kanten toegebracht, [...] dat toen ik **des avonds** naar het huis van de kapiteingeweldiger [...] gebracht werd, de hoogte redelijk weg had.'
- (3b) [...] Eftermiddagen då jag avslöjades bjöd man mig på så mycket att dricka från alla håll, [...] att jag **på kvällen** när jag fördes till poliskaptenens hus var tämligen berusad''.

Här följer ett exempel från vardera delen av dygnet:

- (4a) Schijnbaar opgewekt was ze 's **ochtends** de deur uitgegaan, maar zonder ontbijt.
- (4b) Till synes uppsluppen, men utan att ha ätit frukost, gick hon ut genom dörren **på morgonen**.
- (5a) Omdat de slager in het dorp nooit iets anders in voorraad had dan kalfsvlees, was Liesbeth 's **morgens** met Peter naar Siena gegaan.
- (5b) Slaktaren i byn hade aldrig någonting annat hemma än kalvkött, så Liesbeth hade åkt in till Siena med Peter **på morgonen**.
- (6a) Op een van de eerste voorjaarsdagen toen ik 's **middags** kwam was ze dood.
- (6b) När jag kom **på eftermiddagen** en av de första vårdagarna var hon död.
- (7a) 's **Avonds** fladderden er vleermuizen om het huis, het bleef warm.
- (7b) **På kvällen** flaxade fladdermöss runt huset, det var fortfarande varmt.
- (8a) Zoiets kan men toch niet laten gebeuren, misschien zwerven er 's **nachts** wel bendes om het huis.
- (8b) Man kan ju inte tillåta att sådant sker, det kanske stryker omkring hela ligor runt huset **om natten**.

Vidare återfinns två av veckodagarna, *zaterdag* 'lördag' och *zondags* 'söndag', i materialet med ett exempel vardera. Vi kan särskilt notera att *zaterdag* här skrivs utan artikeln 's:

- (9a) Zij gaat **zaterdag** als eerste in de zinken badkuip, daarna schrobt ze zijn rug.

- (9b) **På lördagen** är hon först ned i zinkbadkaret, sedan skrubbar hon honom på ryggen.
- (10a) 's **Zondags** maak ik kleurenfoto's.
- (10b) Jag brukar ta färgbilder **om söndagarna**.

Av de ord som ANS tar upp under ”enstaka andra fall” påträffades inga fall av *daags* ’per dag’ eller *jaars* ’per år’, men däremot tre meningar med *anderendaags* ’nästa dag’, t.ex.:

- (11a) Hij plaatste 's **anderendaags** de thermometer in Celia's mond, haar anus, haar urethra.
- (11b) **Dagen därpå** stoppade han termometern i Celias mun, anus, urinrör.

4.2. Genitivkonstruktionens olika översättningar till svenska

När det gäller undersökningens andra frågeställning, det vill säga vilka alternativ det finns för att realisera de nederländska tidsbestämmande genitivfraserna på svenska, kan vi konstatera följande: Nästan tre fjärdedelar (87 av 122) av fraserna blir till en prepositionsfras där *på* är huvudord (se t.ex. exemplen 1–7 och 9 ovan). Tio av excerpterna har en översättning där *om* är huvudord i en prepositionsfras. *Om* kan, som påpekats i SAG (1999:519), användas istället för *på*, då rektionen refererar till vissa delar av dygnet, veckodagar, årstider och högtider, men detta ger ett lite ålderdomligt eller formellt uttryck. Det framgår dock inte tydligt av excerpterna om detta är ett stilistiskt medvetet val för att ge texten en lite ålderdomlig prägel. Tvärtom ger två av excerpterna i sin helhet ett relativt ”modernt” intryck, både vad det gäller ordval och semantiskt innehåll:

- (12a) Hij heeft een lief waar hij 's **nachts** heen gaat.
- (12b) Han har en tjej som han går och besöker **om nätterna**.
- (13a) Het lijkt wel een hamsterpaar dat 's **nachts** actief wordt.
- (13b) De påminner om ett hamsterpar som blir aktivt **om natten**.

Per Holmer har översatt nära hälften av orden i korpusen (och 76 av de 122 excerpterna). Det är därför mycket möjligt att det finns regionala eller idiolektala förklaringar till att det är han som har producerat åtta av de tio *om*-fraserna, men för fyra av fraserna finns det också en annan möjlig förklaring till varför *om* valdes istället för *på*. Det skulle nämli-

gen kunna vara ett stilistiskt val för att slippa skriva två *på*-fraser direkt efter varandra, eller ens i samma mening som t.ex. i de två följande exemplen:

- (14a) Er was ook een kerststal met rode venstertjes waarachter een lamp brandde, het was er zo knus als in de hoeve waar 's **avonds** boer en knechten met hun kousevoeten op het voetstuk van de Leuvense kachel zaten.
- (14b) Man hade också en julkrubba med små röda fönster och en lampa som lyste, där det var lika mysigt som **om kvällarna** på en bondgård när husbonden och drängarna sitter i strumplästen med fötterna på kaminsockeln.
- (15a) May begon 's **avonds** in haar eentje door de straten te dwalen, ze zag ertegenop om weer naar huis te gaan.
- (15b) May började irra runt ensam på gatorna **om kvällen**, hon fasade inför att gå hem igen.

Oavsett anledningen till *om*-frasernas uppkomst kommer hädanefter *om*- och *på*-fraserna att räknas som en grupp eftersom *om* kan användas istället för *på* i samtliga förekommande fall.

Utöver *på*- och *om*-fraserna är de andra grupperna av översättningslösningar mycket små till sin omfattning. Det exakta antalet excerpter i varje grupp säger alltså egentligen inte så mycket, men variationen i grupperna visar på de möjligheter som ändå finns för att översätta nederländskans tidsbestämmande genitivfraser. Här beskrivs de olika grupperna i fallande ordning baserat på antalet träffar i varje grupp.

Vid fyra tillfällen har genitivfrasen översatts med *varje x* som i:

- (16a) Ja, ze gaf het toe, als ze zich voorstelde hoe May 's **ochtends** over het kiezelpad onder de pijnbomen zou lopen, de planten water geven, 's **avonds** op het terras naar de lichten in de verte zou kijken, dan benijdde ze haar alvast.
- (16b) Ja, hon medgav det: hon behövde bara tänka på hur May **varje morgon** skulle gå längs kiselstigen under pinjerna, vattna alla växter, och på kvällen från terrassen titta upp mot ljusen i fjärran, för att bli avundsjuk.

Genom att här översätta 's *ochtends* med 'varje morgon' har översättaren tydligt tagit fasta på handlingens frekvens, alltså hur ofta det tänkta skulle ske. Det finns en möjlighet att även tolka det nederländska tidsadverbialet som ett frekvensadverbial, men den tolkningen blir mer framträdande i den svenska översättningen. Vi kan också notera att det finns ytterligare ett tidsadverbial i meningen, nämligen *på kvällen*, (se uppsatsförfattarens understrykning i exemplet). Här valde dock över-

sättaren den mer neutrala översättningen med prepositionsfrasen med *på* som huvudord, istället för att framhäva frekvensen lika tydligt även i det andra tidsadverbialet. Kanske ansåg man att det skulle bli för otympligt med två *varje* i samma mening, men det bryter parallellismen som skapas i den nederländska texten.

I exempel 17 nedan, är det inte lika tydligt om det är den tidfastande eller frekvensangivande funktionen som är viktigast:

- (17a) En Medard de beenhouwer die tussen haakjes naar vis ruikt omdat hij 's **ochtends** op zijn nuchtere maag en 's avonds na zijn avondeten ingelegde haring eet, zegt: 'Wat we zouden moeten doen als wij een beetje mens waren is een minuut, juist maar een minuutje, stilte houden voor Hubert van Hoof die ze uit de Leie gevist hebben zonder aangezicht.'
- (17b) Och slaktarn Medard som inom parentes sagt luktar fisk eftersom han **varje morgon** på fastande mage och varje kväll efter middagen brukar äta inlagd sill, säger: "Vad vi borde göra om vi vore lite anständiga är att hålla en tyst minut, en ynka minut, för Hubert van Hoof som de fiskade upp ur Leie utan något ansikte kvar."

Svaret på frågan "när åt han inlagd sill?" är lika relevant som svaret på frågan "hur ofta åt han inlagd sill?" i samband med uttalandet om att mannen luktade fisk. Vi kan också notera att det även vid detta tidsadverbial finns ytterligare ett tidsadverbial i samma mening, nämligen *varje kväll* (se uppsatsförfattarens understrykning i exemplet). Exempel (16) och (17) kommer visserligen inte från samma källtext, men har samma översättare och den här gången tycks översättaren inte se något problem med att ha attributet *varje* två gånger i samma mening.

Fyra gånger har genitivfrasen översatts med en nominalfras med obestämd artikel. Här är det uppenbart, både i källtexten och i måltextern att det som beskrivs bara hände en gång, på en specifik punkt på tidslinjen – även om den specifika punkten inte är identifierbar för läsaren. t.ex.:

- (18a) Twee verklede dieveggen en hoeren braken in 1714 met alle regels van vrouwelijke solidariteit toen ze een vrouw die 's **nachts** in grote haast op weg was om een vroedvrouw te halen aanvielen, beroofden en mishandelden.
- (18b) Två förklädda kvinnliga förbrytare och prostituerade bröt år 1714 mot alla regler om kvinnlig solidaritet när de **en natt** anföll, bestal och misshandlade en kvinna som i brådska var på väg för att hämta en barnmorska.

Vid tre tillfällen utesluts, eller implicitgörs, tidsadverbialet i översättningen. I just dessa specifika fall är det ingen förlust eftersom läsaren

förstår sammanhanget av kontexten, som t.ex. i (19) nedan, där det kan sägas vara underförstått att sovandet sker på natten:

- (19a) En dat was het moeilijke, want je kon ze 's **nachts** wel op je borst laten slapen, maar dan werd je bescheten wakker.
- (19b) Och det var det som var problematiskt, för man kunde naturligtvis låta dom sova på ens bröst, men då vaknade man nerskiten.

Bland excerpterna finns, som nämnts ovan (se avsnitt 4.1.), tre fall av genitivfrasen 's *anderendaags*. Alla kommer från boken "De geruchten" av flamländaren Hugo Claus och de har i samtliga fall översatts med *dagen därpå*, t.ex. exempel (11) ovan och exempel (20) nedan:

- (20a) 's **Anderendaags** gaat de E. H. Lamantijn naar de winkel met de hakenkruisen.
- (20b) **Dagen därpå** går pastor Lamantijn till butiken med alla hakors.

I två excerpter har genitivfrasen 's *nachts* översatts till svenska som *nattetid*, t.ex.:

- (21a) Door de langdurige ziekte wierd haar hemd vuil, waarom zij veel dagen leide om een schoon hemd over het hoofd te schieten, dat het niemand mocht merken, maar het wilde niet gelukken om de menigte van het volk ende dat men daar 's **nachts** licht brandde.
- (21b) "Genom den långvariga sjukdomen blev hennes skjorta smutsig, varför hon flera dagar längtade efter att dra en ren skjorta över huvudet, utan att någon skulle märka det, men det ville inte lyckas för allt folk och för att man där lät ljuset brinna även **nattetid**."

I (21) hade en översättning som *på natten* fungerat lika bra, eftersom båda sätten kan uttrycka ständig upprepning, men kanske tyckte översättaren att lösningen *nattetid* var mer idiomatisk, eller mer poetisk. Denna konstruktionsmöjlighet tycks för övrigt unik för dygnsdelarna *dag*, *natt* och *kväll*, vilka kan bilda de lexikaliserade sammansättningarna *dagtid*, *kvällstid* och *nattetid*. Vi kan även bilda sådana, lite vagare tidsord som *lunchtid* och *middagstid*, men inte **morgontid*, eller *?förmiddagstid*. *Lunchtid* och *middagstid* kan dock inte stå självständiga utan en preposition, till skillnad från de tre förstnämnda sammansättningarna.

I två excerpter har 's *avonds* översatts med 'samma kväll' (se exempel (22) och (23) nedan). I det första fallet kan det bero på att

översättaren inte velat ha två prepositionsfraser med *på* som huvudord efter varandra. I det andra fallet är anledningen mindre tydlig, och i kombination med översättarens eget tillägg, *redan*, blir det mer fokus på tidsadverbialen i översättningen än vad det är i originalet. Av båda meningarna framgår det dock att händelsen bara skedde en gång:

- (22a) In het Café Matadi 's **avonds** zei Charlie dat de machete zijn sigaret had gehalveerd.
- (22b) **Samma kväll** på Café Matadi påstod Charlie att macheten halverat hans cigarett.
- (23a) Toen ze weer in Jeruzalem waren, ieder in haar eigen huis, had Roberte 's **avonds** Hagar opgebeld.
- (23b) När de hade återvänt till Jerusalem, var och en till sitt hem, ringde Roberte redan **samma kväll** till Hagar.

Det finns också ett fall där två nederländska genitivfraser ingår som huvudord i två prepositionsfraser vilka tillsammans bildar ett dubbeladverbial. De räknas som två träffar eftersom de, såsom beskrivits i avsnitt 3.3.2. ovan, kan stå oberoende av varandra. Man kan också tänka sig motsvarande meningar där bara ett av adverbialen finns representerade. Ett liknande dubbeladverbial där översättningarna har blivit prepositionsfraser med *på* behandlas också som två träffar.

Konstruktionen i exempel (24) består av två substantiviska tidsord i obestämd form (markerade med fetstil, respektive understrykning). Båda har framförställda attribut. Det första tidfästade adverbialen anger durationens början och det följs av ett annat tidfästade adverbial som anger durationens slut:

- (24a) En ik pik in uw gat en gij in mijn nek, en wij pikken van 's **morgens** vroeg tot 's avonds laat.
- (24b) Och jag pickar dig i röven och du mig i nacken, och vi pickar från tidig **morgon** till sen kväll.

I de sista fem exemplen nedan har översättarna av olika anledningar tagit sig lite större frihet vid översättningarna, men inte i sådan grad att det blir betydelseändrande i någon större utsträckning. Excerpterna utgör därmed bra exempel på hur man *kan* översätta nederländskans tidsbestämmande genitivfraser till svenska, även om det kanske inte är de vanligaste sätten.

I en excerpt har ett enkelt 's *morgens* översatts med *påföljande morgon*. Kronologin betonas därmed lite starkare än i originalet och än om

det hade översatts med t.ex. *på morgonen*. Valet mellan *påföljande* och *nästa* får dock närmast ses som en smakfråga:

- (25a) De overige gasten zochten **'s morgens** tevergeefs naar sokken, broek, hemden, ondergoed en een hoed.
- (25b) **Påföljande morgon** sökte de övriga gästerna förgäves efter sockor, byxor, skjortor, underkläder och hatt.

I en excerpt har översättaren slagit ihop genitivfrasen med verbet och bildat ett nytt substantiv genom en modulation:

- (26a) De tiende dag nadat Julia en René hun intrek hebben genomen geeft de portier die hun elke dag als zij **'s avonds** naar het strand gaan welwillend toelacht, een envelop.
- (26b) Den tionde dagen efter det att Julia och René flyttade in överräcker portieren, som dagligen brukar möta dem med ett godmodigt skratt när de tar sin **kvällspromenad** ner till stranden, ett kuvert.

I ytterligare en excerpt har *'s nachts* återigen blivit ett tydligt frekvensadverbial, den här gången i form av *per natt*:

- (27a) Hij richtte hem **'s nachts** wel drie of vier maal op, als andere zieken verhalen, om het hemd over te brengen, maaar het wilde om de zwakheid niet gelukken, altoos achterover vallende.
- (27b) Dock drog han tre eller fyra gånger **per natt** upp den, som de andra sjuka säger, för att få av skjortan, men det lyckades inte på grund av svagheten, eftersom han varje gång föll bakåt.

I en excerpt skulle man kunna tolka det som att genitivfrasen har översatts med ett enkelt substantiv i bestämd form, men man bör nog snarare se det som att prepositionens räckvidd sträcker sig över två tidsadverbial och alltså är underförstådd. Översättaren valde antagligen att inte skriva ut *på* en gång till eftersom det skulle stanna upp läsningen:

- (28a) Dat de kamelen **'s morgens** en **'s avonds** om het huis heen liepen net zoals de ratten en dat ze in een gebied waren geweest dat juist door sprinkhanen verlaten was.
- (28b) Att kamelerna på mornarna och **kvällarna** gick runt huset som råttor och att dom hade varit i ett område som just invaderats av gräshoppor.

Slutligen beskrivs här den sista excerpt som inte har översatts med en prepositionsfras med *på* som huvudord. Genitivfrasen är *'s avonds* och översättningen är *Ikväll*. Eftersom det i korpusen inte går att få se mer

av kontexten än själva meningen, är det svårt att bedöma om det hade varit möjligt att översätta genitivfrasen med en prepositionsfras eller inte:

- (29a) Ze waren van plan geweest 's **avonds** naar een koorddanser te gaan kijken die helemaal over het dal van Hinnom zou lopen.
 (29b) **Ikväll** hade de tänkt gå och titta på en lindansare som skulle kliva över hela Hinnoms dal.

Exempel (29) ovan är den enda excerpten som på ett klart och tydligt sätt uttalar sig om *nästa x* – i det här fallet ”kommande kväll” – och därmed använder sig av prepositionen *i*. Här kan noteras att t.ex. i Svenska Akademiens ordlista ([www]) anges *ikväll* vara ett adverb, men med tanke på att man också kan särskryva det som *i kväll*, är det i sammanhanget mer logiskt att behandla det som en prepositionsfras.

4.3. Tidsadverbialens placering i satserna på respektive språk

Innan vi kommer till svaret på frågeställning tre (se avsnitt 1.2. ovan), det vill säga var i satsen tidsadverbialen återfinns, är det lämpligt att klargöra ytterligare några detaljer kring tillvägagångssättet. Tidsadverbialen delades in i sex kategorier baserat på vilken sorts sats de stod i. Kategorierna är:

- 1) Tidsadverbialet är ett satsled direkt i en huvudsats på båda språken.
- 2) Tidsadverbialet står i en bisats inom en huvudsats i båda språken.
- 3) Tidsadverbialet står i en bisats, vilken inte utgör del av en huvudsats på något av språken utan står självständigt.
- 4) Tidsadverbialet står på nederländska i en bisats inom en huvudsats, medan den svenska översättningen står direkt i huvudsatsen.
- 5) Tidsadverbialet står på nederländska direkt i huvudsatsen, medan den svenska översättningen står i en bisats inom en huvudsats.
- 6) Tidsadverbialet utesluts ur satsanalysen antingen därför att den grafiska meningen det ingår i inte är satsformad, eller därför att det nederländska tidsadverbialet inte översätts i den svenska meningen.

Nedan redovisas de sex kategorierna och i de följande två avsnitten därefter analyseras först huvudsatser med tidsadverbial och därefter alla bisatser med tidsadverbial, mer i detalj.

Den största kategorin omfattar 68 av de 122 meningsparen (56 %). I dessa fall står tidsadverbialen som ett eget satsled i en huvudsats i båda språken, t.ex.:

konj. fält	fundament	finit verb	mittfält	infin(a) verb	slutfält
(30a)	De mannenrol	was	's nachts moeilijker	vol te houden.	
(30b)	Mansrollen	var			svårare att upprätthålla på nätterna.

I 28 av de 122 meningsparen (23 %) återfinns tidsadverbialen på båda språken i en bisats som utgör ett satsled i en huvudsats, t.ex.:

konj. fält	fundament	finit verb	mittfält	infin(a) verb	slutfält
(31a)	Als Aloys 's avonds thuiskwam	had	hij vaak nog medicijnen	moeten halen,	net voor sluitingstijd.
(31b)	När Aloys kom hem på kvällen	hade	han ofta först	fått lov	att köpa medicin, alldeles före stängningsdags.

De övriga fyra kategorierna var betydligt mindre och meningsparen fördelade sig i fallande skala enligt följande: Tio tidsadverbial återfanns i bisatser som inte utgjorde del av någon huvudsats. De stod då i grafiska meningar som bestod av en fristående bisats, eller som attribut i icke-satsformade meningar, t.ex.:

	inledarfält	mittfält	verbfält	slutfält
(32a) En	dat	hij zich, 's nachts vooral,	ophoudt	in het Letebos in gezelschap van een man, [...]
(32b) Och	att	han, särskilt nattetid,	brukar uppehålla sig	i Leteskogen i en mans sällskap, [...]

I fem av meningsparen stod det nederländska tidsadverbialen i en bisats som utgjorde ett satsled i en huvudsats, medan det svenska tidsadverbialen stod direkt i huvudsatsen. Översättaren har alltså gjort en höjning av satsgraden. T.ex.:

konj. fält	fundament	finit verb	mittfält	infinita verb	slutfält
(33a)	Nadat ze 's ochtends kort en heftig hadden gevrijd, [...]	had	May Davy	gevraagd	of hij alsjeblieft na haar wilde sterven.
(33b)	På morgonen när de kort och häftigt hade älskat [...]	hade	May	frågat	Davy om han ville vara så vänlig att dö efter henne.

Det är intressant att notera att av dessa fem meningsspar hade fyra svenska meningar konstruktionen *på x när y*, vilken här tolkas som ett tidsadverbial med attribut eftersom meningen ibland får en annan betydelse om man istället skulle se *på x* som ett led vilket brutits ut ur *när*-bisatsen. Man kan dock även se dem som dubbeladverbial (se avsnitt 3.3.2. ovan), vilket skulle ge samma resultat i satsschemat, även om orsaken skulle vara en annan. Det som talar emot analysen att det skulle vara ett dubbeladverbial är att det kan bli betydelskillnader om man flyttar om de två leden, vilket det i och för sig blir även i SAG:s exempelmeningar.

I två meningar var förhållandet det omvända. Det vill säga tidsadverbialet stod på nederländska direkt i en huvudsats och översattes till svenska så att det hamnade i en bisats i huvudsatsen. Översättaren har alltså valt att sänka satsgraden, t.ex.:

konj. fält	fundament	finit verb	mittfält	infinit verb	slutfält
(34a)	Er	was	een plek in de hal,		tien uur 's ochtends als iedereen druk bezig was, waar het kind met haar blote bibs [...].
(34b)	Det	fanns			en fläck ute i hallen där barnet, klockan tio på förmiddagen då alla hade fullt upp att göra, brukade sätta sig med bar rumpa på golvet [...].

Nio av meningsparen togs över huvud taget inte med i analysen, aningen därför att de inte var satsformade eller därför att det nederländska tidsadverbialet hade implicitgjorts i översättningen, se t.ex. exempel (19) och (26) ovan.

4.3.1. Tidsadverbial i huvudsatser

I tabell 6 nedan visas tidsadverbialens fördelning över de olika positionerna i huvudsatsschemat, både för tidsadverbial som står direkt i en huvudsats och för de tidsadverbial som står i en bisats i en huvudsats.

I kolumnen längst till höger ser vi att det vanligaste för nederländska tidsadverbial är att placeras i fundamentet. Där stod de i 56 av 103 fall. Den placeringen har också de svenska översättarna nästan genomgående behållit (54 av 56 fall).

TABELL 6. *Tidsadverbialens placering i huvudsatsen (HS).*

BS = bisats, F = fundament, M = mittfält och S = slutfält.

Ned. → Sve.	HS på både ned. och sve.	BS i HS på både ned. och sve.	BS i HS på ned. HS på sve.	HS på ned. BS i HS på Sve.	Totalt
F→F	39	11	3	1	54
F→S	2	-	-	-	2
M→F	4	-	-	-	4
M→M	3	-	-	-	3
M→S	16	6	-	-	22
S→F	1	-	-	-	1
S→S	3	11	2	1	17
Totalt	68	29	5	2	103

Som framgår av tabell 6 ovan är fundamentalsplaceringen vanligast när tidsadverbialet står direkt i en huvudsats. De tidsadverbial som står i en bisats i en huvudsats är mer jämt fördelade över de tre kategorierna nederländskt fundament → svenskt fundament (11 stycken), nederländskt mittfält → svenskt slutfält (6 stycken) och nederländskt slutfält → svenskt slutfält (11 stycken).

Sammanlagt behåller översättningen originalets tidsadverbialsplacering i 74 av de 103 meningarna (72 %). Av de återstående 29 fallen flyttas 24 stycken (23 % av de totalt 103 meningarna) till den sista av de två andra positionerna, det vill säga slutfältet. Endast i 5 fall (knappt 5 %) valde översättaren att flytta tidsadverbialet till den främre av de andra två positionerna. Det senare valet tycks i sammanhanget bero på en eller båda av följande två faktorer: antingen att det blir ”för trångt” i slutfältet, eftersom det redan finns andra satsled där, alternativt att tidsadverbialet sätts i fundamentet därför att det, enligt SAG, fungerar som ”bakgrund eller ram för utsagan” (1999:493), t.ex.:

konj. fält	fundament	finit verb	mittfält	infinitverb	slutfält
(35a)	Ze	had	haar een keer 's nachts bewusteloos op de wc	gevonden.	
(35b)	En natt	hade	hon	hittat	henne medvetslös på toaletten.

Inga fall påträffades där översättarna hade valt att flytta ett tidsadverbial till mittfältet från någon av de andra positionerna.

4.3.2. Tidsadverbial i bisatser

Tidsadverbialens position i bisatserna framgår av tabell 7 nedan. Totalt analyserades 35 bisatser. Här ges först en redogörelse för vilka bisatser som har analyserats och medräknats. I flertalet excerpter stod tidsadverbialet nämligen inte i en förstgradsbisats direkt i huvudsatsen, utan det var djupare inbäddat i form av en andra- eller ibland till och med tredjegradsbisats. Ett svenskt exempel på ett tidsadverbial som står i en bisats, vilken är ett attribut i en bisats, som i sin tur är attribut till objektet i en huvudsats, är exempel 36 nedan. Det nederländska originalet kommer inte att återges här. Det skulle bli för oöverskådligt, eftersom detta innefattar ytterligare en bisats. För att läsa hela meningen: se excerpt 99 i bilagan.

	inledarfält	mittfält	verbfält	slutfält
(36a i)	bland vilka	fler än en	attraherades	av stympningen, som hon stundom efter träget trugande och åtskilliga glas öl behagade visa upp, någon gång mellan tolv och halv två på natten när gardinerna var fördragna och [...].
(36a ii)	som	hon stundom efter träget trugande och åtskilliga glas öl	behagade visa upp,	någon gång mellan tolv och halv två på natten när gardinerna var fördragna och [...].

Vid dylika konstruktioner analyseras alltså inte den överordnade bisatsen – det vill säga bisatsen av första, och i förekommande fall andra, graden – utan enbart den djupast inbäddade bisatsen, alltså den bisats där tidsadverbialet utgör ett direkt satsled. Det finns tre huvudsakliga

orsaker till detta: För det första skulle det bli ett orimligt stort antal bisatser att analysera och redovisa, vilket inte skulle rymmas inom ramen för ett arbete på masternivå. För det andra hamnar de flesta av de överordnade bisatserna i slutfältet, eftersom de är långa och tunga. Det blir alltså inte någon särskilt intressant analys. För det tredje löper de två språkens inbäddningar inte alltid parallellt, och bisatserna är därför inte alltid jämförbara.

Tabell 7 nedan skiljer mellan två typer av bisatser: sådana som stod i en huvudsats och sådana som inte gjorde det, antingen därför att de var grafiskt fristående bisatser eller för att de fungerade som attribut i icke-satsformade meningar. De totalt sju fall där tidsadverbialen på ett av språken stod direkt i huvudsatsen och på det andra språket i en bisats har dock inte tagits med. De har redovisats med huvudsatserna i tabell 6 ovan. De tre fall där det nederländska tidsadverbialen hade en högre grad av inbäddning än det svenska tidsadverbialen tas inte heller upp, eftersom satserna därmed inte är jämförbara.

TABELL 7. *Tidsadverbialens placering i bisatsen (BS).*

HS = huvudsats, M = mittfält och S = slutfält.

Ned.→Sve.	BS från HS	BS utan HS	Totalt
M→M	9	5	14
M→S	15	2	17
S→S	2	2	4
Totalt	26	9	35

Av tabell 7 ovan framgår det att det absolut vanligaste för nederländska tidsadverbial i bisatser är att stå i mittposition (31 fall av 35). Det borde för övrigt vara det enda möjliga, eftersom verben enligt grammatiken alltid ska stå sist i en bisats. Av tidsadverbialen i de fyra bisatser som bryter mot den regeln, det vill säga de fyra bisatserna där det nederländska tidsadverbialen står i S-position, hade minst ett var från de två grupperna (BS från HS och BS utan HS) utan problem kunnat placeras i mittfältet, t.ex. hela stycket *'s avonds in bed* i:

	inledarfält	mittfält	verbfält	slutfält
(37a)	die	ze naar believen	kon afdraaien	's avonds in bed nadat [...].
(37b)	som		kunde spelas upp	bäst hon ville på kvällen i sängen efter det att [...].

Troligen hade man kunnat placera alla fyra tidsadverbialen i mittfältet, men av olika skäl har författarna valt att inte göra det.

Av de totalt 31 nederländska bisatstidsadverbialen som stod i mittfältet placerades 17 stycken vid översättningen i slutfältet (55 %) och totalt 14 stycken (45 %) fick stå kvar i mittfältet. Den senare summan är överraskande hög eftersom mittfältet inte är den vanliga positionen för svenska tidsadverbial, särskilt inte sådana som består av prepositionsfraser, vilket är vad vi i huvudsak har att göra med i den här undersökningen. (Här kan vi jämföra uppgifterna att 14 av de 35 svenska bisatserna har tidsadverbial i mittfältet, med att motsvarande siffror för huvudsatserna var 3 av 103. Det är en markant skillnad.) Även om det inte är grammatiskt felaktigt med ett tidsadverbial i mittfältet så blir det ibland en aning påfallande, som t.ex. i följande två fall:

	inledarfält	mittfält	verbfält	slutfält
(38a)	Als	ze dan 's avonds in bed	lag	
(38b)	När	hon sen på kvällen	låg	i sängen

Det blir visserligen en fin rytm i den svenska översättningen (med varannan betonad och varannan obetonad stavelse), men detta är inte någon poetisk text och originalet har inga sådana rytmiska inslag. En mer naturlig översättning hade kanske varit att bara låta det lilla adverbial *sen* stå i mittfältet tillsammans med *hon* och att flytta *på kvällen* till slutfältet, efter *i sängen*.

I nedanstående exempel finns det heller ingen anledning för översättaren att behålla den nederländska ordföljden. Det är en kort och enkel bisats. Det blir heller ingen större semantisk skillnad om man flyttar adverbial och tema-remastrukturen (se avsnitt 3.3.2. ovan) påverkas inte nämnvärt. Den nuvarande ordföljden ger däremot en lite formell, skriftspråklig prägel. Detta blir särskilt märkligt om man vet att det nederländska originalet är skrivet av Jan Wolkers, som nog inte kan anses vara känd för sitt formella språk:

	inledarfält	mittfält	verbfält	slutfält
(39a)	Als	ik 's avonds	thuiskwam	
(39b)	Då	jag på kvällen	kom	hem

Andra bisatser som också har behållit tidsadverbial i mittfältet sticker kanske inte ut lika mycket, men tidsadverbial hade minst lika gärna kunnat placeras i slutfältet, t.ex.:

	inledarfält	mittfält	verbfält	slutfält
(40a)	dat	Susanna 's ochtends met emmers tegelijk door de kamers	gooit,	
(40b)	som	Susanna varje morgon	kastar	hinkvis av genom rummen

Det finns självklart också ett par satser där det är helt befogat att behålla tidsadverbialen i mittfältet, t.ex. för att det blir väldigt trångt i slutfältet, eller för att visa att tidsadverbialen gäller för hela satsen och inte bara för objektet, som i:

	inledarfält	mittfält	verbfält	slutfält
(41a) en		's nachts van zijn uitkijkpost	zou afdalen	
(41b) och		på natten	ta sig	ned från sin utkikspost

Här bör det också påpekas att även om exempel (41) ovan inte innehåller något finit verb så framgår det av sammanhanget (för att se meningen som helhet, se exempel (97) i bilagan) att det strukna/underförstådda verbet är *skulle*.

När det stod klart att båda de påfallande exemplen (38) och (39) ovan kom från boken ”Turkisk konfekt”, som har översatts av Marguéríte Törnqvist gjordes en närmare undersökning av bisatserna med tidsadverbial i mittfältet. Det visade sig att bland de bisatser som står i en huvudsats har tidsadverbialen i mittfältet översatts av Marguéríte Törnqvist i tre fall av nio och av de bisatser som inte stod i någon huvudsats hade hon översatt fyra av de fem fall där tidsadverbialen på svenska hade placerats i mittfältet. Totalt står hon alltså för hälften av alla svenska bisatser med tidsadverbialen i mittfältet. Dessa sju tidsadverbial är alla prepositionsfraser och kan alltså räkas till de tyngre sättsadverbialen. Som konstaterats i avsnitt 3.3.2. ovan är det vanligare på svenska att adverb- och adjektivfraser placeras i mittfältet än att prepositions- och nominalfraser gör det. Att Marguéríte Törnqvist har producerat hälften av de tidsadverbial som står i mittfältet i bisatser kan alltså tyda på att hon har låtit sitt modersmål, nederländska, påverka ordföljden i översättningen mer än vad kanske en översättare med svenska som modersmål skulle göra i just det här fallet.

Att alla Marguéríte Törnqvists tidsadverbial i bisatsernas mittfält är prepositionsfraser skiljer också ut dem från de övriga sju tidsadverbialen i bisatsernas mittfält eftersom det bland dessa bara är två som är prepositionsfraser, varav ett måste stå i mittfältet för att inte syftningen ska

bli fel (se exempel (41) ovan). De andra fem tidsadverbialen består av fyra tidsadverbial som anger frekvens med hjälp av ett substantivistiskt tidsord i obestämd form och ett framförställt attribut, se exempel (17) och (40) ovan och exempel (42) nedan:

	inledarfält	mittfält	verbfält	slutfält
(42a)	hoe	May 's ochtends over het kiezelpad onder de pijnboemen	zou lopen,	
(42b)	hur	May varje morgon	skulle gå	längs kiselstigen under pinjerna,

Den sista av de sju ”andra” bisatserna med tidsadverbial i mittfältet är ett fristående substantivistiskt tidsord (se exempel (32) ovan, eller för hela meningen, exempel (58) i bilagan). Detta tidsadverbial kan i princip inte stå någon annan stans än i mittfältet på grund av de andra långa adverbialen i slutfältet.

5. Diskussion och slutsatser

Fastän möjligheten att uttrycka tidsadverbial med genitivfraser egentligen inte längre finns kvar på svenska tycks inte översättarna ha haft några större problem med konceptet. Nedan diskuteras resultaten från de fyra frågeställningarna i tur och ordning (se avsnitt 1.2. ovan). Kapitlet avslutas med några reflekterande kommentarer utifrån materialet och metoden.

5.1. De tidsbestämmande genitivfrasernas variation i korpusen

Angående den första frågeställningen, alltså vilka nederländska substantiv som kan utgöra huvudord i tidsbestämmande genitivfraser, kunde konstateras att excerpterna tycks vara representativa för de kategorier som ANS beskriver som möjliga huvudord (se avsnitt 3.1. ovan). Både årstiderna *sommar* och *vinter* fanns med; likaså dygnets delar, där *'s avonds* stack ut eftersom det utgjorde huvudord i hela 44 av de 122 excerpterna. Tydligt är *kvällen* extra väl lämpad att beskriva med denna konstruktion. Alternativt är det helt enkelt så att det mesta i en roman utspelar sig på kvällen. Av veckodagarna fanns *zaterdag* (utan *'s*) och *'s Zondags* representerade med en excerpt vardera. Av de möjliga ord som ANS listar under ”enstaka andra fall” påträffades frasen *'s anderendaags*, ’nästa dag’. Ordet markeras i ANS som ”regionalt” och följd-enligt är det flamländaren Hugo Claus som står för alla tre användningarna av ordet.

När det gäller de tidsbestämmande genitivfraserna och motsvarande konstruktioner på svenska, är det dock inte bara användningen av vissa ord som är beroende av region eller idiolekt. Som framgår av bilagan innehåller ”Het gouden ei” av Tim Krabbé inte ett enda fall av konstruktionen i fråga. Krabbés bok innehåller visserligen bara mellan hälften och en tredjedel så många ord som de andra böckerna, men rimligen borde konstruktionen ha förekommit åtminstone ett par gånger. I en annan kontext vore det därför intressant att undersöka vilka andra möjligheter Krabbé utnyttjar för att uttrycka olika tidsaspekter. Väljer han kanske nederländska prepositionsfraser istället?

5.2. Konstruktionens realiseringar på svenska

Den andra frågeställningen (se avsnitt 1.2. ovan), alltså vilka alternativ det finns för att realisera konstruktionen på svenska, åtföljdes av hypotesen att den vanligaste översättningslösningen skulle visa sig vara en prepositionsfras med *på* som huvudord och att Nordbloms schema (se tabell 5 i avsnitt 3.3.3. ovan) till viss del skulle komma att fungera som förklaringsmodell. Detta visade sig också stämma.

I 71 procent av fallen översattes tidsadverbialen med just en prepositionsfras med *på* som huvudord. Detta stämmer förvisso överens med Nordbloms schema, och det stämmer även överens med SAG:s kommentar om att prepositionen *på* används ”vid substantiv för delar av dygnet, veckan eller året” (1999:518). Den senare specificeringen är nästan identisk med de huvudord som den nederländska tidsbestämmande genitivfrasen kan ta.

Det finns dock två skäl till att Nordbloms schema inte fick så stort förklaringsvärde som det hade kunnat ha: Eftersom romantext i huvudsak beskriver händelser som hände en gång i det förflutna eller ”som alltid gäller” (se kategorin längst till höger i Nordbloms schema, tabell 5 i avsnitt 3.3.3. ovan), blev det nästan uteslutande de två yttersta kolumnerna i Nordbloms schema som realiserades. Det finns också en begränsning i appliceringsområdet för den nederländska genitivfrasen (se avsnitt 3.1. ovan). Genitivfrasen kan nämligen inte användas med veckodagsnamn som syftar på den senast gångna, eller den närmast följande, dagen med ett visst namn – precis de tillfällen då vi på svenska troligen skulle använda prepositionen *i*. Det är därför möjligt att schemat hade haft större förklaringsvärde vid analys av t.ex. tidningstext, eftersom sådan text oftare befattar sig med den *senaste x* och *nästa y*, vilket troligen hade resulterat i fler förekomster av prepositionen *i*, än den enda som nu återfanns i materialet.

I de kvarvarande 29 procenten av materialet, där tidsadverbialen inte översattes med en prepositionsfras med *på*, var översättningarna relativt varierande. Ibland verkade det som om översättarna ville förtydliga, eller lyfta fram någon del av tidsförhållandet lite extra när de t.ex. skrev *nästa morgon* istället för *på morgonen*, och *varje morgon* istället för *på morgnarna*. Det senare exemplet blir då mer som ett frekvensadverbial än ett tidsfästade adverbial, även om de ligger nära varandra. Ibland skulle det också ha kunnat finnas stilistiska skäl för översättaren att välja en annan lösning än prepositionen *på*; som i de fall då prepositionen *om* valdes i stället. Även om det är som det står i SAG (1999: 519), att prepositionen *om* ger en lite ålderdomlig eller formell stil ibland, så kan det i en del fall snarare ha funnits regionala, eller andra

stilistiska skäl till att översättaren valde att inte använda en prepositionsfras med *på* som huvudord, utan istället valde att använda *om* med samma betydelse som *på*. Översättaren kan t.ex. av stilistiska skäl ha velat undvika två *på*-fraser i följd. Något som stödjer denna hypotes är att det i meningar med fraser som översatts med *på* finns ytterligare minst ett *på* i 39 procent av fallen (34 av 87), medan det i meningar där tidsadverbialet fått en annan översättningslösning än *på* finns andra *på* i 45 procent av fallen (16 av 35). Det rör sig visserligen om ett mycket begränsat antal belägg, men detta skulle eventuellt kunna tyda på att översättaren av stilistiska skäl har valt *om*-prepositionerna eller någon av de andra översättningslösningarna istället för *på*.

5.3. Tidsadverbialens placering i satserna

Uppsatsens tredje frågeställning (se avsnitt 1.2. ovan) gällde var i sats-schemat tidsadverbialen återfinns och den tillhörande hypotesen var att tidsadverbialen oftast behåller samma plats i måltexten som de har i källtexten samt att adverbial som trots allt flyttas i allmänhet placeras på den bakre av två möjliga positioner. Detta hade visat sig vara fallet när Lindquist (1989) undersökte översättningen av adverbial från engelska till svenska och det visade sig stämma väl för översättningen av de speciella tidsadverbialen i den här undersökningen också.

I huvudsatser behölls originalets tidsadverbialsplacering i översättningen i sammanlagt 72 procent av fallen. Detta kan tyda på att de flesta översättare, om möjligt, försöker behålla originalets informationsstruktur. Av de undersökta tidsadverbialen flyttades 23 procent till den sista av de två andra möjliga positionerna, det vill säga slutfältet, och i bara knappt 5 procent av fallen valde översättaren att flytta tidsadverbialet till den främre av de två andra positionerna. Detta beror antagligen i huvudsak på att de svenska översättarna strävar efter en målspråksenlig syntax och att den ommarkerade platsen för svenska adverbial är i slutfältet. Men att så få av tidsadverbialen placerades i fundamentet, om de inte stod där även på källspråket, skulle också kunna tyda på att översättaren så att säga ”skjuter problemet framför sig”, om man ser översättningsprocessen som linjär och rörande sig från vänster till höger (jämför med Lindquist 1989:142, som nämnts i kapitel 1 ovan).

Totalt analyserades 103 meningar i huvudsatsschemat. Av dessa hade översättaren bara ändrat satsgrad på tidsadverbialet i sju fall, och alltså placerat originalets tidsadverbial som stod i en huvudsats, i en bisats på målspråket, eller vice versa. Även detta kan tyda på att översättarna

strävar efter att behålla originaltextens meningsstruktur så långt det är möjligt.

Svensk och nederländsk bisatsstruktur skiljer sig åt på andra sätt än de på vilka huvudsatsstrukturerna varierar. Därför var det förväntat att resultaten för bisatserna blev lite annorlunda. Här saknas ju fundamentfältet, vilket resulterar i att det här använda bisatsschemat bara har två möjliga positioner för tidsadverbialen: mitten eller slutet. De svenska översättningarna behåller tidsadverbialen på källtextens plats i 51 procent av fallen och flyttar det i 49 procent. Det anmärkningsvärda med detta är att av tidsadverbialen i de svenska bisatserna står 40 procent i mittfältet (dvs. på satsadverbialens plats). Tyvärr hittades inga andra studier att jämföra detta resultat med och även om tidsadverbial i bisatser nog oftare tenderar att stå på satsadverbialens plats jämfört med hur de brukar placeras i huvudsatser, så känns procentandelen väldigt hög, särskilt med tanke på att det i huvudsak rör sig om tidsadverbial i form av prepositionsfraser. Resultatet av alla dessa tidsadverbial på mittfältsposition blir troligen att de svenska översättningarna känns en aning skriftspråkligare än originalen, för vilka mittfältet är den omarkerade platsen.

Att Marguérite Törnqvist, som inte har svenska som modersmål, stod för hälften av de tidsadverbial som placerats i bisatsernas mittfält visar på vikten av att översätta till sitt modersmål. Även om hon i övrigt behärskar svenska perfekt har hon uppenbarligen en högre tolerans för tidsadverbial i form av prepositionsfraser i mittfältet, än vad modersmålstalande svenskar troligen i allmänhet skulle ha.

Som nämnades i avsnitt 1.3.1. ovan anser vissa forskare inom översättningsvetenskapen att en risk med att arbeta med små parallellkorpusar kan vara att man undersöker en särskild översättares beteende, snarare än översättningarna. Det är möjligt att den här undersökningen kan kritiseras för just detta, genom att det undersöktes vem som översatt vilka bisatser, men frågan är i högsta grad relevant eftersom det till viss del förklarar varför materialet har den avvikelse från normen som det faktiskt kan anses ha. En undersökning av vem som har skrivit vad kan för övrigt också vara relevant som ett sätt att bekräfta de gängse uppfattningarna. Som exempel kan ges ANS uppgift om att *'s anderendaags* är ett regionalt, flamländskt uttryck, vilket på sätt och vis bekräftas av att alla tre förekomsterna av uttrycket i den föreliggande korpusen hade producerats av just en flamländare (se exempel (49), (59) och (66) i bilagan).

5.4. Möjliga övergripande slutsatser gällande realiseringen

Uppsatsens fjärde frågeställning (se avsnitt 1.2. ovan) gällde om man kan dra några övergripande slutsatser angående vad som påverkar den svenska realiseringen, semantiskt eller syntaktiskt, i det undersökta materialet. Svaret blir att det tycks vara en mängd olika faktorer som spelar in. Oavsett om det är medvetet eller ej tar översättarna ständigt ställning till en stor uppsättning frågeställningar och olika möjliga översättningsalternativ. Standardlösningen visade sig i det här fallet vara en prepositionsfras med *på* som huvudord, men av individuella, stilistiska eller regionala orsaker väljs ibland prepositionen *om* istället. Vill översättarna däremot framhäva tidsadverbialets frekvensaspekt kan de istället välja attributet *varje* och ett substantivistiskt tidsord. Det fanns även andra realiseringsalternativ i materialet, men de möjligheterna utnyttjades mycket sällan.

I enlighet med hypotes två behålls de flesta tidsadverbial på samma plats i meningen i översättningen som i originalet och de tidsadverbial som får en ny plats flyttas i allmänhet åt höger. En slutsats blir alltså att översättarna så långt det är möjligt behåller ordföljden från källtexten. Detta underlättar när de ska föra över det semantiska innehållet, men det bidrar kanske i viss mån också till att behålla källtextens känsla och karaktär, vilket ofta anses viktigt i skönlitterär översättning.

Strävan efter att behålla källtextens karaktär får dock inte gå ut över målspråkets syntax i alltför stor utsträckning. Att det är viktigt att översätta till sitt modersmål är en allmänt erkänd sanning inom översättningsbranschen och den aktualiserades i materialet i och med att det framkom att den översättare som inte har svenska som modersmål svarade för lika många tidsadverbial i bisatsernas mittfält som alla de andra översättarna tillsammans. Konstruktionen är inte grammatiskt felaktig, men den är påfallande skriftspråklig och den är relativt ovanlig när det handlar om prepositionsfraser. På nederländska är den dock det omarkerade alternativet, och därför uppmärksammade troligtvis inte översättaren källspråkets interferens på måltexten i det här fallet.

5.5. Synpunkter på materialet och metoden

Eftersom det undersökta fenomenet är så pass sällsynt som det faktiskt visade sig vara har det varit fördelaktigt att utföra föreliggande undersökning med en nederländsk-svensk parallellkorpus som material. Utan korpusen hade det aldrig varit möjligt att samla in excerpterna för analys inom de givna tidsramarna.

Materialet medförde dock även vissa begränsningar. Det var svårt, för att inte säga omöjligt, att t.ex. göra en djupare analys av vad som var tema och rema i satserna, eftersom det inte gick att se meningarna i deras kontext. Detta bidrog bland annat till att det inte heller gick att undersöka ifall en del av bisatserna som behålls i mittfältet gör det därför att de inte ska uppfattas som ny information.

För generaliserbarhetens skull hade det vidare varit önskvärt med fler excerpter, även om detta kanske hade inneburit att antalet frågeställningar hade behövt minskas, vilket då på ett annat sätt ändå hade resulterat i mindre information om den undersökta nederländska konstruktionen och dess möjliga realiseringar på svenska.

Metoden att analysera och jämföra satserna i egenkonstruerade sats-scheman bedöms ha fungerat bra, och sats-schemana har på ett enkelt sätt åskådliggjort hur käll- och måltextskonstruktioner förhåller sig till varandra. Ett problem i jämförelsen uppstod dock när tidsadverbialen var inbäddade i satserna på olika sätt på de två språken, men detta förekom relativt sällan.

6. Sammanfattning och avslutning

Syftet med föreliggande studie var att undersöka vissa bestämda aspekter i fråga om realiseringen av nederländska tidsbestämmande genitivfraser i översättning till svenska, nämligen vilka alternativ som förekommer bland de svenska realiseringarna, var i satserna tidsadverbialen placeras samt om man kan dra några slutsatser om vad som kan påverka den svenska realiseringen, semantiskt eller syntaktiskt. Avsikten var att ha en bred ansats och för att öka förståelsen för översättandets förutsättningar undersöktes också originalkonstruktionens realiseringar i materialet.

Den undersökta korpusen bestod av romaner och en fackbok skrivna av etablerade och uppskattade författare, som har översatts av välrenommerade översättare med lång erfarenhet. Det fanns alltså all anledning att utgå från att korpusen bestod av välskrivna texter där språket användes till sin fulla potential.

I undersökningen av de nederländska tidsbestämmande genitivkonstruktionerna visade det sig att materialet stämde väl överens med ANS beskrivning av desamma. Alla de grupper av nominalfraser som grammatiken beskriver kan förekomma i konstruktionen återfanns i excerpterna. De tre mest förekommande nominalena var *avonds* 'kväll', *nachts* 'natt' och *ochtends* 'morgon'. Dessa utgjorde huvudord i genitivfrasen i 100 av de 122 excerpterna. Resterande excerpter var få till antalet och hade årstider, veckodagar och uttrycket *anderendaags*, 'nästa dag', som huvudord.

I undersökningen av de svenska realiseringarna av den nederländska genitivfrasen framkom att det vanligaste sättet att översätta tidsadverbialen var med en prepositionsfras med *på* som huvudord. Detta stämde med den uppställda hypotesen. Även *om* användes ibland med samma funktion. Det var dock främst en av översättarna som hade använt sig av den senare lösningen.

Utöver prepositionsfraser med *på* och *om* identifierades tolv andra översättningslösningar, såsom nominalfraser med obestämda artiklar, t.ex. *en natt*, och substantiviska tidsord med framförställda attribut, t.ex. *varje morgon*. Den senare gruppen var särskilt intressant eftersom den visade på en inneboende egenskap hos den nederländska genitivkonstruktionen som inte tas upp i ANS, nämligen att frasen kan tolkas som

ett frekvensadverbial. Som nämnts i avsnitt 1.3.3. ovan, kan en positiv ”biefekt” av kontrastiv lingvistik eller översättningsvetenskapliga studier vara att man ibland oväntat kommer fram till nya insikter om källspråket, och detta tycks vara ett sådant fall. Åtminstone i det material som låg till grund för denna undersökning fungerade den nederländska genitivkonstruktionen ibland som frekvensadverbial, medan konstruktionen i ANS endast benämns som tidsfästade adverbial. Kanske skulle ANS kunna utöka beskrivningen av de tidbestämmande genitivfraserna något genom att skriva att de även ibland kan användas som frekvensadverbial.

Inför undersökningen av excerpternas placering i huvudsatser och bisatser var hypotesen att de föreliggande svenska tidsadverbialen som översatts från nederländska skulle ha behandlats på liknande sätt som Lindquist (1989) funnit att adverbialen i hans undersökning hade behandlats vid översättningen från engelska (se avsnitt 1.2. ovan). Detta visade sig också stämma. Det innebär att merparten av tidsadverbialen behöll samma position i satsen, i översättningen som de hade haft i källtexten och de tidsadverbial som fick en ny plats flyttades i huvudsak till den senare av två möjliga positioner.

Det överraskande i den här delen av undersökningen var det påfallande stora antalet bisatser där tidsadverbialet behölls i mittfältet. Hälften av dessa meningar visade sig dock ha producerats av den enda översättaren som inte hade svenska som modersmål. Det är möjligt att hon som nederländska inte är lika känslig för att placera tunga tidsadverbial i mittfältet som modersmålstalande svenskar i allmänhet är, trots att hennes svenska språkbehärskning i övrigt får anses vara i princip perfekt. Detta resultat visar ändå på vikten av att översättaren översätter till sitt modersmål.

Den fjärde frågeställningen gällde om man kan dra några slutsatser om vad som påverkar den svenska realiseringen, semantiskt eller syntaktiskt. Hela detta avslutande kapitel skulle kunna ses som svar på den frågan, men för att försöka specificera svaret något skulle man kunna svara: En prepositionsfras med *på* som huvudord är det vanligaste, sedan kan idiolektala, regionala eller vissa stilistiska faktorer påverka översättaren att välja någon annan lösning. Det som i huvudsak skiljer översättningslösningarna åt semantiskt sett är om översättaren väljer att betona tidsadverbialets tidsfästade eller frekvensangivande funktion. Även när det gäller syntaxen tycks det finnas ett antal olika faktorer som påverkar översättningens realisering, men de två mest framträdande faktorerna får sägas vara på vilken position tidsadverbialet står på källspråket och hur välfyllda de andra positionerna i satsschemat är.

Trots att denna undersökning har genomförts med ett relativt litet material – korpusen omfattade bara lite drygt 330 000 nederländska källspråkstoken och sökningarna genererade 122 excerpter – så visar den på många olika *möjliga* realiseringar av tidsbestämmande genitiv-fraser vid översättning från nederländska till svenska. Förhoppningsvis kan detta påminna praktiserande och blivande översättare om att det alltid finns fler översättningsmöjligheter än man kan tro vid den första anblicken. Kanske har undersökningen också i någon mån ökat den lingvistiska kunskapen om hur dessa speciella nederländska tidsadverbial realiseras på svenska och därmed bidragit med ytterligare lite kunskap till översättningsvetenskapen.

Ett som är säkert är i alla fall att undersökningen har väckt många nya tankar och flera frågeställningar som vore intressanta att utforska i framtiden. Två av de mest framträdande av dessa möjliga framtida uppgifter är att göra en jämförande undersökning av tidsadverbials placering i satsen i svenska originaltexter i jämförelse med svenska texter som översatts från t.ex. nederländska. En annan intressant fråga är om de resultat som visade sig gälla för ordföljden vid översättning från nederländska respektive engelska till svenska kan visa sig gälla även vid översättning från andra språk som är mer olika svenskan? Skulle resultatet även vid jämförelse med sådana, typologiskt mer olika språk, bli att tidsadverbialen i huvudsak behåller samma plats i ordföljden i översättningen som i originalet, och att de som flyttas i huvudsak flyttas till platsen så långt bakåt som möjligt i satsen? Detta återstår att ta reda på.

Referenser

- Korp. <http://spraakbanken.gu.se/korplabb/?mode=parallel#parallel_corpora=swe&corpus=saltnld_swe>. Hämtad 2013-03-11.
- Aijmer, Karin 2008. Parallel and comparable corpora. I: Lüdeling, Anke & Merja Kytö (red.), *Corpus Linguistics. An International Handbook*. Berlin etc.: Walter de Gruyter, s. 275–292.
- ANS = *Algemene Nederlandse Spraakkunst* 1997. Groningen: Martinus Nijhoff uitgevers.
- Ansökan till Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond 2000. <<http://spraakbanken.gu.se/lb/salt/>>. Hämtad 2013-03-11.
- Arfs, Mona 2004. *Grundkurs i Nederländsk grammatik*. Visby: Books on demand.
- Coussé, Evie & Johan van der Auwera 2012. Human impersonal pronouns in Swedish and Dutch. A contrastive study of man and men. I: *Languages in Contrast*, 2012:2, s. 121–138. <<http://webh01.ua.ac.be/vdauwera/Couss%C3%A9%20&%20van%20der%20Auwera%20-%20Human%20impersonal%20pronouns%20in%20Swedish%20and%20Dutch%20-%20revision.pdf>>. Hämtad 2013-04-10.
- Ekerot, Lars-Johan 1995 & 2011. *Ordföljd, tempus, bestämdhet*. Malmö: Gleerups.
- Ingo, Rune 2007. *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Stig 2008. Some aspects of the development of corpus linguistics in the 1970s and 1980s. I: Lüdeling, Anke & Merja Kytö (red.), *Corpus Linguistics. An International Handbook*. Berlin etc.: Walter de Gruyter, s. 33–53.
- Landqvist, Hans 2003. *Sju små fält. Om positionsgrammatisk analys av satser och meningar*. Göteborgs universitet, institutionen för svenska språket [kompendium].
- Lindquist, Hans 1989. *English adverbials in translation*. Lund: Lund University Press.
- Lüdeling, Anke & Merja Kytö 2008. Introduction. I: Lüdeling, Anke & Merja Kytö (red.), *Corpus Linguistics. An International Handbook*. Berlin etc.: Walter de Gruyter, s. V–VII.

- Nordblom, Stefan 1986. *Tidsadverbial med preposition. En komparativ studie med svenskan i centrum*. (SPRINS-projektet 35). Göteborg: Göteborgs universitet.
- Rawoens, Gudrun 2003. Korpuslingvistik och kontrastiv språkbeskrivning. Ett svensk-nederländskt projekt. <<http://dpc.uba.uva.nl/tvs/vol24/nr01/wrt01>>. Hämtad 2013-03-11.
- Rawoens, Gudrun 2008. *Kausativa verbkonstruktioner i svenskan och nederländskan. En korpusbaserad syntaktisk-semantisk undersökning*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- SAG = *Svenska Akademiens grammatik* 1999. Band 3, Stockholm: Svenska Akademien.
- SAS = *Svenska Akademiens språklära* 2003. Stockholm: Svenska Akademien.
- Svenska Akademiens ordlista* 2011. <http://www.svenskaakademien.se/svenska_spraket/svenska_akademiens_ordlista/saol_pa_natet/ordlista>. Hämtad 2013-05-22.

Bilaga

Fetstilen på de nederländska genitivfraserna och deras svenska översättningar är mitt tillägg.

	Nederländska original	Svensk översättning	Bok	Ex. nr i uppsatsen
1	[...] Men had mij die namiddag van mijn ontdekking zoveel drank van alle kanten toegebracht, [...] dat toen ik des avonds naar het huis van de kapiteingeweldiger [...] gebracht werd, de hoogte redelijk weg had.'	[...] Eftersmiddagen då jag avslöjades bjöd man mig på så mycket att dricka från alla håll, [...] att jag på kvällen när jag fördes till poliskaptensens hus var tämligen berusad”.	titel: Vrouwen in mannenkieren	Ex. 3
2	Hij richtte hem 's nachts wel drie of vier maal op, als andere zieken verhalen, om het hemd over te brengen, maaar het wilde om de zwakheid niet gelukken, altoos achterover vallende.	Dock drog han tre eller fyra gånger per natt upp den, som de andra sjuka säger, för att få av skjortan, men det lyckades inte på grund av svagheten, eftersom han varje gång föll bakåt.	titel: Vrouwen in mannenkieren	Ex. 27
3	De overige gasten zochten 's morgens tevergeefs naar sokken, broek, hemden, ondergoed en een hoed.	Påföljande morgon sökte de övriga gästerna förgäves efter sockor, byxor, skjortor, underkläder och hatt.	titel: Vrouwen in mannenkieren	Ex. 25
4	De mannenrol was 's nachts moeilijker vol te houden.	Mansrollen var svårare att upprätthålla på nätterna .	titel: Vrouwen in mannenkieren	Ex. 30
5	Johanna van der Meer, die soms 's avonds gekleed als huzaar op stap ging en van wie de Leidse magistraat vermoedde dat ze zich prostitueerde, zou in theorie een onbedwingbare neiging	Johanna van der Meer, som brukade gå ut klädd som husar på kvällarna och som magistraten i Leiden förmodade var en prostituerad, skulle i teorin	titel: Vrouwen in mannenkieren	

	om zich als man te kleden kunnen hebben gehad, maar concrete aanwijzingen hiervoor ontbreken te enen male.	kunna ha haft en okuvlig drift att klä sig som man, men konkreta belägg för detta saknas helt.		
6	Door de langdurige ziekte wierd haar hemd vuil, waarom zij veel dagen leide om een schoon hemd over het hoofd te schieten, dat het niemand mocht merken, maar het wilde niet gelukken om de menigte van het volk ende dat men daar ' s nachts licht brandde.	”Genom den långvariga sjukdomen blev hennes skjorta smutsig, varför hon flera dagar längtade efter att dra en ren skjorta över huvudet, utan att någon skulle märka det, men det ville inte lyckas för allt folk och för att man där lät ljuset brinna även nattetid .	titel: Vrouwen in mannenklerin	Ex. 21
7	Twee verklede dieveggen en hoeren braken in 1714 met alle regels van vrouwelijke solidariteit toen ze een vrouw die ' s nachts in grote haast op weg was om een vroedvrouw te halen aanvielen, beroofden en mishandelden.	Två förklädda kvinnliga förbrytare och prostituerade bröt år 1714 mot alla regler om kvinnlig solidaritet när de en natt anföll, bestal och misshandlade en kvinna som i brådska var på väg för att hämta en barnmorska.	titel: Vrouwen in mannenklerin	Ex. 18
8	Een van hen was Jan Snoeck, geboren in Brussel, die rond 1703 ' s nachts in Amsterdam in vrouwenklerin gearresteerd werd.	En man i kvinnokläder var den i Bryssel födde Jan Snoeck, som arresterades en natt i Amsterdam år 1703.	titel: Vrouwen in mannenklerin	
9	Een Nederlands voorbeeld is de achttiende eeuwse actrice Mietje de Bruin, die gespecialiseerd was in mannenrollen en vaak ook buiten het theater mannenkledij droeg, vooral wanneer ze ' S avonds uitging.	Ett nederländskt exempel är sjuttonhundratalsaktrisen Mietje de Bruin, som var specialiserad på mansroller och ofta bar manskläder utanför teatern, framför allt då hon gick ut på kvällarna .	titel: Vrouwen in mannenklerin	
10	Annetje Barents sliep ' s nachts bloot in haar kooi en werd zo gezien door de koksmaat.	Annetje Barents sov naken i sin koj och upptäcktes av kockens hjälpreda.	titel: Vrouwen in mannenklerin	
11	Overdag wandelde hij door de stad, kocht klerin in Regent Street en bezocht	Han promenerade omkring i staden om dagarna, köpte kläder på	titel: De aanslag	

	winkels met oude navigatieinstrumenten, waarvan hij er achter het British Museum een paar wist; 's avonds bezocht hij meestal een concert.	Regent Street och besökte affärer med gamla navigationsinstrument. Det låg några sådana bakom British Museum visste han. På kvällarna gick han oftast på konsert.		
12	Je weet wel, zo 'n vrouw met een hoofddoek om en een boodschappentas, die je 's ochtends om half zeven op straat ziet lopen.	En sådan där kärring du vet med huckle och torgkasse som man ser ute på gatan vid halvsjutiden på morgonen .	titel: De aanslag	
13	Ten einde raad ging hij naar de bioscoop, naar Het zevende zegel, en thuisgekomen zette hij harde muziek aan, de tweede symfonie van Mahler; maar ook 's nachts hield het niet op.	I ren desperation gick han på bio och såg Det sjunde inseglet och när han kom hem igen satte han på hög musik, Mahlers andra symfoni. Men det tog inte slut på natten ens.	titel: De aanslag	
14	Als ze 's avonds tegen etenstijd thuiskwam, liep ze twee keer zo langzaam.	När hon kom hem på kvällen vid middagsdags gick hon hälften så fort.	titel: De aanslag	
15	Voor de oorlog, had zijn vader hem verteld, was 's avonds de weerschijn van de stad zichtbaar geweest tegen de wolken.	Före kriget, berättade hans far, kunde man se återskenet från staden mot molnen om kvällarna .	titel: De aanslag	
16	Toen er een paar dagen na de bevrijding in mei nog geen bericht van zijn ouders en Peter was, ging zijn oom 's morgens vroeg op de fiets naar Haarlem om te proberen, daar iets aan de weet te komen.	När det inte hade kommit något meddelande om hans föräldrar och Peter några dagar efter befrielsen i maj, tog hans morbror en tidig morgon och cyklade till Haarlem för att försöka få reda på någonting där.	titel: De aanslag	
17	's Middags had hij een uur in de rij gestaan bij de centrale keuken in de kleuterschool.	På eftermiddagen hade han stått i kö i en timme vid centralutskänknigen i lekskolan.	titel: De aanslag	
18	Saskia had hem 's morgens nog eens goed ingevet; onderwijl had hij	Saskia hade smort in honom ordentligt igen på morgonen och me-	titel: De aanslag	

	overwogen of hij haar over zijn afspraak zou vertellen, maar hij had het niet gedaan.	dan hon höll på funderade han på om han skulle berätta för henne om besöket som han skulle avlägga, men så gjorde han inte det.		
19	Omdat de slager in het dorp nooit iets anders in voorraad had dan kalfsvlees, was Liesbeth 's morgens met Peter naar Siena gegaan.	Slaktaren i byn hade aldrig någonting annat hemma än kalvkött, så Liesbeth hade åkt in till Siena med Peter på morgonen .	titel: De aanslag	Ex. 5
20	Als hij 's avonds in bed aan haar dacht, kreeg hij vaak een erectie, maar wat hij daarmee doen moest wist hij niet, zodat hij maar ging slapen.	När han kom att tänka på henne i sängen om kvällarna fick han ofta erektion, men han visste inte vad han skulle göra med den, så han somnade helt enkelt.	titel: De aanslag	
21	En dat was het moeilijke, want je kon ze 's nachts wel op je borst laten slapen, maar dan werd je beschetten wakker.	Och det var det som var problematiskt, för man kunde naturligtvis låta dom sova på ens bröst, men då vaknade man nerskiten.	titel: Turks fruit	Ex. 19
22	Ze had haar een keer 's nachts bewusteloos op de wc gevonden.	En natt hade hon hittat henne medvetlös på toaletten.	titel: Turks fruit	Ex. 35
23	Dan zaten we 's middags gezellig voor de open deuren van het atelier te drinken en te knabbelen en naar platen van Parker, Miles Davis en Sonny Rollins te luisteren, die ik van het materiaalgeld dat ik eens in de drie maanden kreeg had gekocht.	Då satt vi på eftermiddagen och hade det skönt framför de öppna ateljédörrarna och drack och mumsade och lyssnade till Parker, Miles Davis och Sonny Rollins på skivor som jag hade köpt för de materialpengar jag brukade få en gång i kvartalet.	titel: Turks fruit	
24	's Avonds deed ze de slaapkamerdeur achter zich op slot en hij ging het huwelijksdebakel smoren aan de tapkast.	På kvällarna låste hon in sig i sängkammaren, och då gick han och dränkte den äktenskapliga katastrofen vid bardisken.	titel: Turks fruit	

25	Maar toen ik 's , ochtends wakker werd zat ze rechtop naast me in bed met van die vreemd starende ogen en haar armen vuurrood en rauw.	Men då jag vaknade på morgonen satt hon rakt upp i sängen intill mig med såna där konstigt stirrande ögon och knallröda mer eller mindre flådda armar.	titel: Turks fruit Felaktigt komma-tecken	
26	's Nachts werd ze steeds kermend wakker en dan schudde ze aan me tot ik ook wakker werd.	På nätterna brukade hon vakna till under jämmerrop och ruska liv i mig.	titel: Turks fruit	
27	Als ze dan 's avonds in bed lag en ze kon niet slapen van de hitte dacht ze de pootjes van die gevangen beesten langs de kalk te horen krassen.	När hon sen på kvällen låg i sängen och inte kunde sova för het-tan fick hon för sig att hon hörde dom små fångna fötterna krafsa på kalken.	titel: Turks fruit	Ex. 38
28	Maar na een poosje gingen ze zich zo aan haar hechten, waren ze zo opgewonden als ze 's ochtends kwam dat ze haar op de gang tegemoet stormden en allemaal om haar heen gingen kopje duikelen van blijdschap.	Men efter ett tag började dom bli väldigt fästa vid henne. Dom blev så till sig när hon kom på mornarna att dom rusade fram till henne i korridoren och började slå kullerbyttor omkring henne av glädje.	titel: Turks fruit	
29	En 's avonds laat bij het optuigen van het kerst-boompje voor haar dochtertje was ze zwijgzaam.	Och när vi på kvällen klädde julgranen åt hennes lilla dotter var hon mycket tyst.	titel: Turks fruit	
30	Dat de kamelen 's morgens en 's avonds om het huis heen liepen net zoals de ratten en dat ze in een gebied waren geweest dat juist door sprinkhanen verlaten was.	Att kamelerna på mornarna och kvällarna gick runt huset som råttor och att dom hade varit i ett område som just invaderats av gräshoppor.	titel: Turks fruit	Ex. 28
31	Dat de kamelen 's morgens en 's avonds om het huis heen liepen net zoals de ratten en dat ze in een gebied waren geweest dat juist door sprinkhanen verlaten was.	Att kamelerna på mornarna och kvällarna gick runt huset som råttor och att dom hade varit i ett område som just invaderats av gräshoppor.	titel: Turks fruit	
32	Van 's ochtends vroeg tot 's nachts .	Från tidigt på morgonen till sent på natten.	titel: Turks fruit	
33	Van 's ochtends vroeg tot 's	Från tidigt på morgo-	titel: Turks	

	nachts.	nen till sent på natten.	fruit	
34	Dat het al begon als ze ' s ochtends koffie stond te zetten in de keuken.	Att det börjat redan på mornarna när hon stod i köket och kokade kaffe.	titel: Turks fruit	
35	Op een van de eerste voorjaarsdagen toen ik ' s middags kwam was ze dood.	När jag kom på eftermiddagen en av de första vårdagarna var hon död.	titel: Turks fruit	Ex. 6
36	En ' s avonds in bed lag ze week in mijn armen te zuchten , met slierten haar nat tegen haar gezicht gekleefd.	Och på kvällen i sängen låg hon slappt och suckande i mina armar, med våta hårslingor klibbade mot ansiktet.	titel: Turks fruit	
37	Stiekem oefende ik een paar weken ' s ochtends bij mijn ochtendgymnastiek.	Sen tränade jag upp mig några veckor i smyg under morgon-gymnastiken.	titel: Turks fruit	
38	's Avonds zette ze alle bloemen uit zijn kamer op de gang zodat het helemaal een ziekenhuis leek.	På kvällarna tog hon ut blommorna ur hans rum och satte dom i hallen så att det hela verkade sjukhus.	titel: Turks fruit	
39	Ik dacht dat ze alleen maar dik en bol was en een pathologische leugenaarster , een fantaste , toen ze ' s avonds in bed vertelde dat ze het zeiltje uit een kinderstoel gesneden had omdat haar kleine zusje erop had gescheten en dat ze alle oogjes van de mensen op de schilderijen thuis had doorgeprikt.	Jag trodde bara hon var tjock och lite knasig och en patologisk lögnerska fylld av fantastiska idéer, när hon på kvällen i sängen berättade att hon hade skurit bort vaxduken ur barnstolen därför att hennes lillasyster hade skitit ner den och att hon hade stuckit hål i ögonen på alla människorna på tavlorna därhemma.	titel: Turks fruit	
40	En ' s ochtends voor ze naar school ging propte ze kleine stukjes brood in het geopende mondje.	Och på mornarna innan hon gick till skolan proppade hon små brödbitar i den öppna lilla munnen.	titel: Turks fruit	
41	Alsof de schimmen van die dikke zeehonden uit de buurt die daar ' s ochtends om zeven uur een 'zwemetje' gingen maken en wat onhandige oefeningen doen	Som om skuggorna från dom feta sälarna från omgivningen som på mornarna klockan sju brukade ta sig ett dopp där och hålla på	titel: Turks fruit	

	om af te slanken , er nog rondwaarden.	med lite tafatta avmagringsövningar fortfarande vandrade runt där.		
42	Het was niet meer voldoende dat ik me 's ochtends douchte maar ze wilde me ook nog voor we naar bed gingen onder de straal hebben.	Det räckte inte längre med att jag duschade på morgonen utan hon ville få mig under strålen på kvällarna också innan vi gick och la oss.	titel: Turks fruit	
43	Als ik 's avonds thuiskwam en ik deed ineens het licht op als ik de kamer in ging , stond hij op één rode poot midden in het afwasteiltje met water.	Då jag på kvällen kom hem och plötsligt tände ljuset när jag gick in i rummet stod den på ett ben mitt i diskbaljan med vatten.	titel: Turks fruit	Ex. 39
44	Maar dat ze 's nachts moederwarmte nodig hadden.	Men att dom behövde en mors värme på natten.	titel: Turks fruit	
45	's Nachts om drie uur zit ik stijf van angst in bed.	Klockan tre på natten sitter jag stel av ångest rakt upp i sängen.	titel: Turks fruit	
46	En de kasten met kleren waar ze maar uit te kiezen had als ze 's middags met haat vriendinnen de stad in ging.	Och att hon hade så mycket kläder att hon kunde välja och vraka bland dom när hon på eftermiddagarna gick ut på stan med sina väninnor.	titel: Turks fruit ”haat” ska vara ”haar”	
47	Een Vespa, ge ziet er niet veel meer tegenwoordig, met Julia Rombouts aan het stuur en achterop het onderwerp van al onze gesprekken, de gebrandmerkte zelf, René Catrijsse die zich vasthoudt vlak onder haar borsten die tussen haakjes gezien mogen worden, vooral 's zomers als zij er wat luchtig bij loopt.	En vespa, man ser inte många nuförtiden, med Julia Rombouts vid styret och baktill ämnet för alla våra samtal, den brännmärkte själv, René Catrijsse som håller sig fast tätt under bröstet hennes, som förresten är nog så sevärd, särskilt på sommaren när hon brukar gå rätt lättklädd.	titel: De geruchten	
48	Wilt ge dat ze 's nachts hier op de gevel of op het magazijn hakenkruisen	”Vill du att folk ska komma om natten och måla hakkors här på	titel: De geruchten	

	schilderen?’	husgaveln eller utanpå magasinet?’		
49	's Anderendaags gaat de E. H. Lamantijn naar de winkel met de hakenkruisen.	Dagen därpå går pastor Lamantijn till butiken med alla hakkors.	titel: De geruchten	Ex. 20
50	In het Café Matadi 's avonds zei Charlie dat de machete zijn sigaret had gehalveerd.	Samma kväll på Café Matadi påstod Charlie att macheten halverat hans cigarett.	titel: De geruchten	Ex. 22
51	De tiende dag nadat Julia en René hun intrek hebben genomen geeft de portier die hun elke dag als zij 's avonds naar het strand gaan welwillend toelacht, een envelop.	Den tionde dagen efter det att Julia och René flyttade in övrräcker portieren, som dagligen brukar möta dem med ett godmodigt skratt när de tar sin kvälls -promenad ner till stranden, ett kuvert.	titel: De geruchten	Ex. 26
52	Want hij zou over de schreef kunnen gaan, die kameraad van u, zoals hij bij de mensen is binnengebrosen 's nachts , want bij Claerhout heeft hij heel de ijskast leeggehaald terwijl Claerhout juist boven zijn hoofd lag te slapen, en zo zou hij per ongeluk in Meneer Cantillons nertskekerij kunnen binnendringen, en dat zou de grootste vergissing van zijn leven zijn, want wie er aan een nerts van Meneer Cantillon raakt zal geen leven meer hebben.'	Han skulle ju kunna gå för långt, din där kamraten, som han brutit sig in hos folk på natten , för hos Claerhout länsade han hela kylskåpet med Claerhout sovandes rakt över huvudet, och då skulle han kunna ta sig in av misstag på herr Cantillons Minkfarm, fast det skulle vara hans livs största misstag, för den som rör någon av herr Cantillons minkar kommer inte levande därifrån.”	titel: De geruchten	
53	En ik pik in uw gat en gij in mijn nek, en wij pikken van 's morgens vroeg tot 's avonds laat.	Och jag pickar dig i röven och du mig i nacken, och vi pickar från tidig morgon till sen kväll.	titel: De geruchten	Ex. 24
54	En ik pik in uw gat en gij in mijn nek, en wij pikken van 's morgens vroeg tot 's avonds laat .	Och jag pickar dig i röven och du mig i nacken, och vi pickar från tidig morgon till sen kväll .	titel: De geruchten	

55	En vier dagen later zei Lucie, dat vranke kind van Madeleine Vaneynde, ineens, rond zeven uur 's morgens toen het zachtjes regende en toen ze in de keuken kwam in haar nachtpon tegen haar moeder die haverhoutpap voor haar klaarmaakte: 'Mama, ik denk dat ik niet naar school ga.'	Och fyra dagar senare sa Lucie, Madeleine Vaneyndes flinka jänta, helt apropå, vid sjutiden på morgonen när det småregnade och hon kom ut i köket i nattlinne till modern som kokade hennes havregrynsgröt: "Mamma, jag tror inte jag går till skolan."	titel: De geruchten	
56	's Zondags maak ik kleurenfoto's.	Jag brukar ta färgbilder om söndagarna .	titel: De geruchten	Ex. 10
57	De twee worden wakker om drie uur 's middags met de naakte bronzen Nedjma tussen hen in.	De båda vaknar klockan tre på eftermiddagen med den nakna bronsbruna Nedjma mellan sig.	titel: De geruchten	
58	En dat hij zich, 's nachts vooral, ophoudt in het Letebos in gezelschap van een man, waarschijnlijk een deserteur zoals hij.	"Och att han, särskilt nattetid , brukar uppehålla sig i Leteskogen i en mans sällskap, förmodligen desertör som han själv.	titel: De geruchten	Ex. 32
59	Hij plaatste 's anderen-daags de thermometer in Celia's mond, haar anus, haar urethra.	Dagen därpå stoppade han termometern i Celias mun, anus, urinrör.	titel: De geruchten	Ex. 11
60	(Een woensdag was het, want dan werd het donker zuur Duits brood niet 's avonds , maar 's middags verdeeld.	(En onsdag var det, för då delade man inte ut det sura tyska brödet på kvällen , utan på eftermiddagen.	titel: De geruchten	
61	(Een woensdag was het, want dan werd het donker zuur Duits brood niet 's avonds, maar 's middags verdeeld.	(En onsdag var det, för då delade man inte ut det sura tyska brödet på kvällen, utan på eftermiddagen .	titel: De geruchten	
62	Het was om half elf 's avonds .	Klockan var halv elva på kvällen .	titel: De geruchten	
63	En Medard de beenhouwer die tussen haakjes naar vis ruikt omdat hij 's ochtends op zijn nuchtere maag en 's avonds na zijn avondeten ingelegde haring eet, zegt: 'Wat we zouden moeten	Och slaktarn Medard som inom parentes sagt luktar fisk eftersom han varje morgon på fastande mage och varje kväll efter middagen brukar äta inlagd sill,	titel: De geruchten	Ex. 17

	doen als wij een beetje mens waren is een minuut, juist maar een minuutje, stilte houden voor Hubert van Hoof die ze uit de Leie gevist hebben zonder aangezicht.'	säger: "Vad vi borde göra om vi vore lite anständiga är att hålla en tyst minut, en ynka minut, för Hubert van Hoof som de fiskade upp ur Leie utan något ansikte kvar."		
64	En Medard de beenhouwer die tussen haakjes naar vis ruikt omdat hij 's ochtends op zijn nuchtere maag en 's avonds na zijn avondeten ingelegde haring eet, zegt: 'Wat we zouden moeten doen als wij een beetje mens waren is een minuut, juist maar een minuutje, stilte houden voor Hubert van Hoof die ze uit de Leie gevist hebben zonder aangezicht.'	Och slaktarn Medard som inom parentes sagt luktar fisk eftersom han varje morgon på fastande mage och varje kväll efter middagen brukar äta inlagd sill, säger: "Vad vi borde göra om vi vore lite anständiga är att hålla en tyst minut, en ynka minut, för Hubert van Hoof som de fiskade upp ur Leie utan något ansikte kvar."	titel: De geruchten	
65	Hij heeft een lief waar hij 's nachts heen gaat.	Han har en tjej som han går och besöker om nätterna .	titel: De geruchten	Ex. 12
66	's Anderendaags zagen we in de hut die als winkel diende hun schedels en geslachtsdelen te koop.	Dagen därpå i hyddan som fungerade som butik fick vi se deras skallar och könsdelar till salu.	titel: De geruchten	
67	Nadat ze 's ochtends kort en heftig hadden gevrijd, het leek soms op een wanhopig gevecht, had May Davy gewaagd of hij alsjeblijft na haar wilde sterven.	På morgonen när de kort och häftigt hade älskat - det kunde påminna om en förtvivlad strid - hade May frågat Davy om han ville vara så vänlig att dö efter henne.	titel: De eersten steen "gwaags" ska vara "gevraagd"	Ex. 33
68	's Ochtends had Ineke naakt voor haar in de kamer gestaan.	På morgonen stod Ineke naken framför henne i rummet.	titel: De eersten steen	
69	Dat doen ze om de drie maanden, bij voorkeur 's nachts .	Det gör de var tredje månad, helst på natten .	titel: De eersten steen	

70	Herinneringen verzonken als beelden, een film die ze naar believen kon afdraaien 's avonds in bed nadat ze onder toezicht van Poldine vroom de handen had gevouwen.	Minnen som hade sjunkit undan som bilder, en film som kunde spelas upp bäst hon ville på kvällen i sängen efter det att hon under överinseende av Poldine fromt hade knäppt sina händer.	titel: De eersten steen	Ex. 37
71	's Avonds fladderden er vleermuizen om het huis, het bleef warm.	På kvällen flaxade fladdermöss runt huset, det var fortfarande varmt.	titel: De eersten steen	Ex. 7
72	Het eerste dat Hagar 's ochtends peilt is haar humeur.	På morgonen är det första Hagar pejlar sitt eget humör.	titel: De eersten steen	
73	's Avonds bij de kerkhofmuur.	På kvällen vid kyrkogårdsmuren.	titel: De eersten steen	
74	's Nachts was ze naar het andere zolderkamertje geslopen om uit te vissen waarop de zoon des huizen zich beroemde.	På natten smög hon över till den andra vindskammaren för att luska ut vad det kunde vara som sonen i huset yvdes så över.	titel: De eersten steen	
75	's Ochtends zaten ze met z'n zevenen op een rijtje op de tuinmuur te wachten.	På morgonen satt sju stycken i rad uppe på trädgårdsmuren och väntade.	titel: De eersten steen	
76	Schijnbaar opgewekt was ze 's ochtends de deur uitgegaan, maar zonder ontbijt.	Till synes uppsluppen, men utan att ha ätit frukost, gick hon ut genom dörren på morgonen .	titel: De eersten steen	Ex. 4
77	's Ochtends verbeeldde May zich de voetstappen voor de betraliede vensters van het souterrain te horen.	På morgonen inbillade sig May att hon hörde fotstegen utanför gallerfönstren i källarvåningen.	titel: De eersten steen	
78	's Avonds stond de stompetoren in een nevel van regen als de kathedraal van Rouen zoals Monet die heeft geschilderd.	På kvällen stod det trubbiga tornet i en dimma av regn likt katedralen i Rouen som den målats av Monet.	titel: De eersten steen	
79	Ze stond 's nachts op om bij het bed naar haar ademhaling te luisteren.	Hon gick upp på natten för att höra hur hon andades i sin säng.	titel: De eersten steen	
80	May begon 's avonds in haar eentje door de straten	May började irra runt ensam på gatorna om	titel: De eersten steen	Ex. 15

	te dwalen, ze zag ertegenop om weer naar huis te gaan.	kvällen , hon fasade inför att gå hem igen.		
81	's Avonds was ze altijd wel voor een glaasje pruimen-jenever te vinden.	På kvällen kunde man alltid bjuda henne på ett glas plommongenever.	titel: De eersten steen	
82	Het water dat Susanna 's ochtends met emmers tegelijk door de kamers gooit, blijft urenlang in plassen op de grond liggen.	Vattnet som Susanna varje morgon kastar hinkvis av genom rummen ligger kvar flera timmar i pölar på golvet.	titel: De eersten steen	Ex. 40
83	Als Hagar 's ochtends met een ruk de gordijnen openschuift knijpt ze sneeuwblind haar ogen dicht.	På morgonen när Hagar med ett ryck drar ifrån gardinerna kniper hon ihop ögonen som en snöblind.	titel: De eersten steen	
84	's Nachts droomt ze van de voetstappen voor het tralievenster van het souterrain.	På natten drömmer hon om fotstegen utanför gallerfönstret till källarvåningen.	titel: De eersten steen	
85	's Ochtends zijn treinen taboe.	På morgonen är tåg tabu.	titel: De eersten steen	
86	Zoiets kan men toch niet laten gebeuren, misschien zwerven er 's nachts wel bendes om het huis.	Man kan ju inte tillåta att sådant sker, det kanske stryker omkring hela ligor runt huset om natten .	titel: De eersten steen	Ex. 8
87	Als Aloys 's avonds thuiskwam had hij vaak nog medicijnen moeten halen, net voor sluitingstijd.	När Aloys kom hem på kvällen hade han ofta först fått lov att köpa medicin, alldeles före stängningsdags.	titel: De eersten steen	Ex. 31
88	's Ochtends is ze zo mogelijk nog vermoeder, de hele lange dag wacht haar en de gezichten blijven haar achtervolgen met hun verhalen, als klagende kinderen.	På morgonen är hon om möjligt ännu trötta-re, hela den långa dagen väntar på henne och alla ansikten fortsätter att förfölja henne med sina historier, som klagande barn.	titel: De eersten steen	
89	's Avonds gaat de deur op dubbel slot.	På kvällen låser hon dörren med dubbla slag.	titel: De eersten steen	
90	's Middags ging hij apart zitten om zijn brood te eten.	På lunchen satte han sig avskilt och åt sitt bröd.	titel: De eersten steen	
91	Als ze wakker werd ging	När hon vaknade bru-	titel: De	

	May naar de olijfboom kijken, maar ook 's nachts als Hagar snurkte was ze wel eens naar het raam geslopen; de olijfboom stond daar onder de halvemaan, als het vanzelfsprekende in het ongerijmde.	kade May gå och titta på olivträdet, men också på natten när Hagar snarkade kunde det hända att hon smög bort till fönstret: olivträdet stod där ute under halvmånen, som en självklarhet mitt i allt det orimliga.	eersten steen	
92	's Avonds als ze gaat liggen - de gezichten met de schorre stemmen vervagen, een voor een, alsof de lichten doven - en ze wegdrijft om in een groot meer te verzinken.	På kvällen när hon lägger sig att sova – alla dessa ansikten med hessa stämmor blir dimmiga, ett efter ett, som om ljus slocknade - och driver iväg för att till slut sjunka ned i en stor sjö.	titel: De eersten steen	
93	Ja, ze gaf het toe, als ze zich voorstelde hoe May 's ochtends over het kiezelpad onder de pijnbomen zou lopen, de planten water geven, 's avonds op het terras naar de lichten in de verte zou kijken, dan benijdde ze haar alvast.	Ja, hon medgav det: hon behövde bara tänka på hur May varje morgon skulle gå längs kiselstigen under pinjerna, vattna alla växter, och på kvällen från terrassen titta upp mot ljusen i fjärran, för att bli avundsjuk.	titel: De eersten steen	Ex. 16 och 42
94	Ja, ze gaf het toe, als ze zich voorstelde hoe May 's ochtends over het kiezelpad onder de pijnbomen zou lopen, de planten water geven, 's avonds op het terras naar de lichten in de verte zou kijken, dan benijdde ze haar alvast.	Ja, hon medgav det: hon behövde bara tänka på hur May varje morgon skulle gå längs kiselstigen under pinjerna, vattna alla växter, och på kvällen från terrassen titta upp mot ljusen i fjärran, för att bli avundsjuk.	titel: De eersten steen	
95	's Avonds moet ze aan haar lijn denken.	På kvällen måste hon tänka på figuren.	titel: De eersten steen	
96	Poldine had de gewoonte 's nachts door het oude huis te zwerven.	Poldine hade för vana att gå runt i det gamla huset på natten .	titel: De eersten steen	
97	Ze droomde ervan dat de kameel zijn berijder zou afschudden en 's nachts van zijn uitkijkpost zou	Hon drömde om att kamele skulle skaka av sig ryttaren och på natten ta sig ned från sin	titel: De eersten steen ”pootten” ska vara	Ex. 41

	afdalen om de zware ijzeren pootten open te breken en de dieren uit hun hokken te bevrijden.	utkikspost för att bryta upp de tunga järngrindarna och befria alla djuren ur deras bås.	”poorten”	
98	Toen ze weer in Jeruzalem waren, ieder in haar eigen huis, had Roberte 's avonds Hagar opgebeld.	När de hade återvänt till Jerusalem, var och en till sitt hem, ringde Roberte redan samma kväll till Hagar.	titel: De eersten steen	Ex. 23
99	Het hitsige jonge volk van haar achttien jaar was vervangen door een stelletje dronkelappen, waartussen er meer dan één zat die werd aangetrokken door haar verminking, die ze na lang pramen en ettelijke pinten bier wel wilde laten zien, zo tussen twaalf en twee uur 's nachts als de gordijnen waren dichtgeschoven en de burgers op één oor lagen.	De hetsiga ynglingarna från artonårsåldern hade ersatts av en uppsättning fyllbultar, bland vilka fler än en attraherades av stympningen, som hon stundom efter träget trugande och åtskilliga glas öl behagade visa upp, någon gång mellan tolv och halv två på natten när gardinerna var fördragna och borgarna låg och sussade på sitt öra.	titel: De eersten steen	Ex. 36
100	Ze waren van plan geweest 's avonds naar een koordanser te gaan kijken die helemaal over het dal van Hinnom zou lopen.	Ikväll hade de tänkt gå och titta på en lindansare som skulle kliva över hela Hinnoms dal.	titel: De eersten steen	Ex. 29
101	's Zomers had Margarethe bij het strijken een mouwloos jakje gedragen.	På sommaren hade Margarethe på sig ett livstykke när hon strök.	titel: De eersten steen	Ex. 1
102	's Winters droeg hij grof gebreide mitaines waar zijn vingertoppen als bevroren spenen uit staken.	På vintern hade han grovstickade halvvanter där fingertopparna stack ut som förfrysta spenar.	titel: De eersten steen	Ex. 2
103	's Avonds komen er vrienden en verwanten.	På kvällen kommer vänner och bekanta.	titel: De eersten steen	
104	's Nachts sluipt ze erheen om bij het open venster een sigaret te roken.	På nätterna brukar hon smyga dit för att röka en cigarett vid det öppna fönstret.	titel: De eersten steen	
105	's Avonds vertelt ze hoe ze in Drenthe langs een spoorlijn is gesukkeld, denkend aan haar vader,	På kvällen berättar hon om hur hon travade längs ett järnvägsspår i Drenthe, tänkte	titel: De eersten steen	

	hopend dat hij toch een briefje uit de trein heeft gegooid, en dat dit teken van leven ergens op haar ligt te wachten.	på sin far och hoppades att han trots allt skulle ha kastat ut en papperslapp från tåget och att detta livstecken låg någonstans och väntade på henne.		
106	's Ochtends bij het ontwaken en 's avonds bij het slapengaan ben ik het meest alleen,' zuchtte Willem.	” På morgonen när jag vaknar och på kvällen när jag går och lägger mig är det allra ensamast”, suckade Willem.	titel: De eersten steen	
107	's Ochtends bij het ontwaken en 's avonds bij het slapengaan ben ik het meest alleen,' zuchtte Willem.	”På morgonen när jag vaknar och på kvällen när jag går och lägger mig är det allra ensamast”, suckade Willem.	titel: De eersten steen	
108	Er was ook een kerststal met rode venstertjes waarachter een lamp brandde, het was er zo knus als in de hoeve waar 's avonds boer en knechten met hun kousevoeten op het voetstuk van de Leuvense kachel zaten.	Man hade också en julkrubba med små röda fönster och en lampa som lyste, där det var lika mysigt som om kvällarna på en bondgård när husbonden och drängarna sitter i strumplästen med fötterna på kaminsockeln.	titel: De eersten steen	Ex. 14
109	En 's avonds moest alles weer worden afgezoend.	Och sedan på kvällen skulle alltihop sonas med kyssar.	titel: De eersten steen	
110	's Nachts kon ze niet slapen, ze liet zich met haar volle gewicht op Mays bed vallen en begon te jammeren.	På natten kunde hon inte sova, utan föll med hela sin vikt ned på Mays säng och började beskärma sig.	titel: De eersten steen	
111	Een mond als een juweel, 's avonds schitterend, overdag vulgair.	En mun som en juvel, tindrande på kvällen och vulgär på dagen.	titel: De eersten steen	
112	De bovenbuurman was zich al over de katten komen beklagen, maar Hagar had gezien hoe zijn vrouw 's ochtends stiekem de poesjes probeerde te voeren.	Grannen hade redan kommit ned och klagat på katterna, men Hagar hade sett hustrun på morgonen när hon i smyg försökt mata kattungarna.	titel: De eersten steen	
113	's Ochtends was de mist	På morgonen hade	titel: De	

	opgetrokken.	dimman lättat.	eersten steen	
114	's Ochtends is er het vertrouwde geluid van de voetstappen, als gedruppel, maar voor het raam zijn de bovenburen bezig een loofhut te bouwen.	På morgonen hörs det välbekanta ljudet av fotsteg, som ett drop-pande, men utanför fönstret är grannarna redan i full färd med att bygga en lövhydda.	titel: De eersten steen	
115	's Avonds wandelden ze naar het oorlogskerkhof, waar het zo stil was, de bloemen hun geuren vrijgaven.	På kvällen promenerade de till krigskyrkogården, där det var så tyst och där alla blom-mor släppte ut sina dofter.	titel: De eersten steen	
116	Er was een plek in de hal, tien uur 's ochtends als iedereen druk bezig was, waar het kind met haar blote bibs op de vloer ging zitten om te genieten van het verschil tussen het warme zonlicht en het koele marmer.	Det fanns en fläck ute i hallen där barnet, klockan tio på förmiddagen då alla hade fullt upp att göra, brukade sätta sig med bar rumpa på golvet för att kunna njuta av skillnaden mellan det varma solljuset och den kyliga marmorn.	titel: De eersten steen	Ex. 34
117	Het lijkt wel een hamsterpaar dat 's nachts actief wordt.	De påminner om ett hamsterpar som blir aktivt om natten .	titel: De eersten steen	Ex. 13
118	's Avonds kwam hij zich warmen bij de kachel.	Om kvällarna kom han och värmdes sig vid kaminen.	titel: De eersten steen	
119	's Ochtends viel er een miezerig regentje.	På morgonen duggade det helt lätt.	titel: De eersten steen	
120	En of ze een beetje uit haar doppen wil kijken, er is een vrouw verkracht en vermoord, in die volgorde, toen ze 's avonds een pak oude kranten in een schuurtje wilde opbergen.	Och hon borde nog hålla ögonen öppna: en kvinna blev våldtagen och mördad, i den ordningen, på kvällen när hon skulle bära ut en bunt gamla tidningar till ett skjul.	titel: De eersten steen	
121	Weliswaar mag je na tien uur 's avonds geen bad nemen omdat het water in de leidingen gorgelt.	Visserligen får man inte bada efter klockan tio på kvällen eftersom vattnet gurglar i ledningarna.	titel: De eersten steen	
122	Zij gaat zaterdags als eerste in de zinken badkuip,	På lördagen är hon först ned i zinkbad-	titel: De eersten steen	Ex. 9

	daarna schrobt ze zijn rug.	karet, sedan skrubbar hon honom på ryggen.		
--	-----------------------------	---	--	--